

ADORAMUS TE

časopis o duchovnej hudbe

Pre Hudobnú sekciu
Liturgickej komisie
Konferencie biskupov Slovenska
v spolupráci
s Ústavom hudobného umenia, vedy a sakrálnej hudby
vydáva
Liturgická komisia Spišskej diecézy

Vychádza štvrťročne

Predseda redakčnej rady
J. E. Mons. Andrej Imrich, biskup
zodpovedný za posvätnú hudbu v LK KBS
Zodpovedný redaktor:
Doc. ThDr. Lic. Rastislav Adamko, PhD.
Zástupca zodpovedného redaktora:
Prof. PhDr. ThDr. Amantius Akimjak, PhD.
tajomník Hudobnej sekcie LK KBS

Redakčná rada:

Doc. PaedDr. ThDr. P. Ambróz Martin Štrbák, O.Praem. PhD.
PaedDr. Mgr. art. Zuzana Zahradníková, PhD.
PaedDr. Mgr. art. Mário Sedlár, PhD.
ThDr. Vlastimil Dufka, SJ, PhD.
Mgr. Rastislav Podpera, PhD.
Doc. Dr. Ján Veľbacký, ArtD.
PaedDr. Janka Bednáriková, PhD.
Mgr. Júlia Pokludová, PhD.
Mgr. art. Stanislav Šurin
Mgr. Matej Bartoš

Adresa redakcie:

Ústav hudobného umenia, vedy a sakrálnej hudby
PdF KU v Ružomberku
Nám. A. Hlinku 56/1
034 01 Ružomberok
tel./fax: +421 44/4320961
mobil: +421 908/619482
e-mail: rastislav.adamko@ku.sk

Distribúcia a prijímanie objednávok:

Liturgická komisia Spišskej diecézy
053 02 Spišský Hrhov, Klčov, č. 27
tel.: +421 53/459 24 96, fax: +421 53/459 91 38
mobil: +421 905/494370
e-mail: amo@stonline.sk

Príspevky na časopis možno zasielať na

č. účtu: 0520988040/0900

Konšt. symbol 0308

Slovenská sporiteľňa Levoča

Tlač:

MTM Levoča, Nám. Majstra Pavla 54
053 01 Levoča,

Redakcia si vyhradzuje právo na úpravy rukopisov.
Zaslané príspevky nevraciam.

Cena jedného čísla: 2 €

Ročné predplatné: 8 €

EV 3467/09

ISSN 1335-3292

Podávanie novinových zásielok povolené
pod číslom 021288611 SS PPS Košice 12

OBSAH 1/2012

Na úvod

Foreword

MATEJ BARTOŠ 2

Piesne o Najsvätejšej Trojici vo vybraných
slovenských spevníkoch

Hymns on the Holy Trinity in selected Slovak hymnals

RASTISLAV ADAMKO 3

Stručný prehľad vývoja duchovnej piesne
a slovenskej kancionálovej tvorby do vzniku JKS
*Brief outline of the development of religious song
and Slovak hymnals since publishing the JKS*

JÁN GABČO 10

Východiská a perspektívy liturgického spevu
v Kňazskom seminári v Badíne

*Starting Points and Perspectives of Liturgical Chant
in the Priests' Seminary in Badín*

TOMÁŠ ŠVINGÁL 13

Nový organ v Kostole Povýčenia sv. Kríža
v Ružomberku

New organ in the Holy Cross Church in Ružomberok

ZUZANA ZAHRADNÍKOVÁ 15

Mystická hudba Petra Ebena a Oliviera Messiaena
a jej miesto v liturgii

*Mystical music of Petr Eben and Olivier Messiaen
and its place in liturgy*

LADISLAV ONDERČIN 25

SPRAVODAJSTVO

Udalosti v oblasti cirkevnej hudby

Church music events 35

RESUMÉ - SUMMARY 40

Titulná strana: Organ v Kostole Povýšenia sv. Kríža v Ru-
žomberku; Rieger Orgelbau, 2011.

Front-page:

Foto: Anton Kulan

NA ÚVOD

Milí čitatelia,

v rukách držíte prvé tohtoročné číslo časopisu Adoramus Te. Pred nami je nový kalendárny rok, ktorý každému z nás iste prinesie mnoho nových zážitkov a skúseností nielen na poli duchovnej či liturgickej hudby, ale aj v osobnom duchovnom prežívaní jednotlivých liturgických slávení.

Práve prechádzame pôstnym obdobím, ktorého hlavnou myšlienkou je konanie pokánia. Ako cirkevným hudobníkom aj nám prináleží niekedy nepríjemná povinnosť pozrieť sa do svojho vnútra a zamyslieť sa (aj dostatočne kriticky) nad svojou službou organistu, kantora, dirigenta, žalmistu, člena zboru a pod., ktorú sme v uplynulom roku vykonávali. Iste sa všetci zhodneme na tom, že cirkevný hudobník má v liturgii dôležité postavenie. Veď Cirkev sama nás do tejto služby pozýva a každý z nás, aj keď možno každý iným spôsobom a za iných okolností, povedal nielen Cirkvi, ale najmä Bohu svoje áno. Len On vie všetko o našich obetách, problémoch, nezhodách vo farnosti, ohováraní, kritizovaní, závidi, pýche, ... Na druhej strane je i potrebné uvedomiť si, že nie sme nikým iným, iba úbohými služobníkmi, ktorých si Pán povolal, aby ho uctievali hudbou. Ak cirkevný hudobník nepochopí, že slúži, je iba otrokom, ktorým lomcuje hnev a vzdor. Jeho práca nebude požehnaná, pretože nepochopil svoje poslanie, ktorým nie je hra na organe, spievanie žalmov, dirigovanie zboru a pod., ale oslava Boha a účasť na posväcovaní veriacich.

Pôstny čas môže byť ideálnym impulzom na nabrúsenie nášho otupeného svedomia a hľadanie nedostatkov v našom vlastnom vnútri. Pokúsme sa teraz klásť otázky do vlastných radov a v hĺbke srdca na ne odpovedajme. Osloboďme sa od zatrpknutosti a pocitov nedocenenia. Možno mnohí z nás cítia krivdu, možno aj zo strany samotnej Cirkvi. Nechajme to všetko bokom a skúsme Pánovi vydať talenty, ktoré sme za obdobie našej služby zúročili. Pre inšpiráciu ponúkame krátke svedné zrkadlo pre cirkevného hudobníka:

Uvedomoval som si, že moja služba je naozaj službou Bohu a nie suchou povinnosťou?

Nesnažil som sa príliš o vlastné umelecké presadenie a získanie uznania od ľudí?

Nezneužíval som svoje postavenie vo farnosti na svoj vlastný prospech?

Rešpektoval som cirkevné liturgické smernice?

Rešpektoval som pokyny kňaza týkajúce sa priebehu slávenia liturgie?

Dokázal som s pokorou upozorniť kňaza na nerešpektovanie liturgicko-hudobných smerníc?

Snažil som sa svedomito o výchovu veriacich k aktívnej účasti na liturgii?

Pracoval som na svojom duchovnom a umeleckom raste?

Nebol som lenivý a neochotný pri nacvičovaní nových hudobných nápevov?

Snažil som sa o kvalitatívny rast hudobnej stránky liturgie v zhode s cirkevnými predpismi?

Pripravoval som sa svedomito na každú svätú omšu?

Staral som sa o liturgické predmety a hudobné nástroje používané pri liturgii?

Mal som záujem o liturgickú a liturgicko-hudobnú formáciu detí a mládeže vo farnosti?

Nepodporoval som znesväcovanie liturgických obradov neprimeraným výberom spevov alebo skladieb?

Matej Bartoš

Piesne o Najsvätejšej Trojici vo vybraných slovenských spevníkoch

RASTISLAV ADAMKO

Hoci o slovenskom liturgickom speve v rímsko-katolíckej liturgii sa hovorí až po Druhom vatikánskom koncile, účasť veriacich na speve počas liturgie nie je výhradnou inováciou Vaticanum II. Koncil tu siahol po dávnom, vyskúšanom pastoračnom prostriedku. Už v stredoveku sa objavovali tendencie zapojiť veriacich do latinskej, silne klerikalizovanej liturgie. Uskutočňovalo sa to predovšetkým v Liturgii hodín, zriedkavejšie v omšovej liturgii, za účasti ľudu, napr. počas veľkých slávností v závere vianočných a veľkonočných liturgických hier, počas procesií, na koniec kázni, na pútiach a pri iných, nie každodenných príležitostiach.

Pri predstavení duchovných piesní o Najsvätejšej Trojici na Slovensku sme siahli po dvoch spevníkoch – prvom a aktuálne poslednom. Prvým je *Cantus Catholici* z roku 1655, posledný má názov *Jednotný katolícky spevník* z roku 1937. Tento výber bol ovplyvnený skutočnosťou, že uvedené pramene obsahujú skoro celý repertoár piesní o Najsvätejšej Trojici. Oblasť výskumu sme ohraničili piesňami, ktoré sú celé venované tomuto tajomstvu a nevšimame si skladby, v ktorých sú iba zmienky alebo motívy trojičného tajomstva.

1 Repertoár trinitárnych piesní v *Cantus Catholici*

Pod vplyvom reformácie, ktorá zdôrazňovala dôležitú úlohu spoločného spevu liturgického zhromaždenia v národnom jazyku, sa postupne menil postoj katolíckej hierarchie k duchovnej piesni.¹ Po bitke na Bielej hore sa na území Slovenska usadili protestantskí utečenci z Čiech. Vďaka nim sa na Slovensko dostali české kancionály, čo ovplyvnilo aj nárast domácej produkcie týchto prameňov.

Veľký význam, nielen pre rozvoj duchovnej piesne protestantskej ale aj katolíckej, malo vydanie Tranovského spevníka *Cithara Sanctorum* v roku 1636 v Levoči. Obsahoval 414 piesní (z toho 159 s notovým zápisom). Iba v 17. storočí sa tento spevník dočkal 8 reedícií (1638, 1647, 1653, 1659, 1674, 1684, 1693, 1696), avšak niektoré boli bez nôt. K najvýznamnejším patrí vydanie D. Sinapia-Horčičku (1684). Všetky vydania spolu s ďalšími v 18. storočí obsahujú významný podiel domácej tvorby tak

¹ Cirkevná hierarchia na začiatku pozerala na duchovné piesne ako na cudzí prvok, avšak z územia dnešného Slovenska sa nezachoval žiaden dokument, v ktorom by bol oficiálny zákaz spievania v národnom jazyku. KAČIC, L.: *Od stredoveku po renesanciu*. In: Dejiny slovenskej hudby. Red. O. Elschek. Bratislava 1996, s. 62.

v oblasti textov ako aj melódií (A. Plintovic, J. Lednický, S. Tranovský, J. Zábojník, J. Kalinka, S. Hruškovic, I. Plorantius a iní).²

Nebolo potrebné dlho čakať na odpoveď katolíkov. Už v roku 1651 bol v Košiciach vydaný spevník *Cantus Catholici* v maďarsko-latinskom jazyku (6 vydaní: 1671, 1675, 1680, 1686, 1703, 1710) a v roku 1655 v Spišskej Kapitule, vytlačený v Levoči u V. Brevera v slovensko-latinskom jazyku (druhé vydanie v roku 1700).³ Práve toto druhé vydanie sa stalo prameňom pre túto štúdiu.

Katolícky spevník *Cantus Catholici* (CC) bol výsledkom snahy Katolíckej cirkvi usporiadať a zjednotiť duchovné piesne, ktoré sa šírili tak v katolíckom ako aj protestantskom prostredí. Diecézne a provinčné synody v rokoch 1629 a 1638 sa okrem iného zaoberali otázkou ľudového spevu. Išlo hlavne o zohľadnenie dogmatického aspektu, čo viedlo k prijatiu nariadenia zakazujúceho spievať v kostole tie piesne, ktoré neboli schválené arcibiskupom (v tomto prípade Petrom Pázmánym).

Podobne ako v iných krajinách strednej Európy aj v Uhorskom kráľovstve sa v čase protireformácie hlavne jezuiti snažili zozbierať a vybrať vhodné duchovné piesne. Takto páter Benedikt Szöllösi (1609-1656), skúsený kňaz – misionár, katechét a kazateľ zhromaždil piesne a vydal ich v uvedenom spevníku.

Skúmané spevy sa nachádzajú v časti nazvanej *Pýšne o Nerozdýlné a Nejswategssy Trojúci Swaté*.⁴ Nachádza sa tu 5 spevov označených pojmom pieseň, ktoré však majú rôznu formálnu stvbu. V tabuľke sú uvedené spevy a strany v oboch vydaniach CC (1655 i 1700).⁵

	Pýšne O Nerozdýlné, a Nejswategssy Trojúci Swaté.	<i>Cantus Catholici</i> 1655/1700 (strana)
I.	Kyrie. Hospod'ine Bože Wssemohúcy (120)	162/146

² KAČIC, *Od stredoveku po renesanciu*, s. 99.

³ KAČIC, *Od stredoveku po renesanciu*, s. 100.

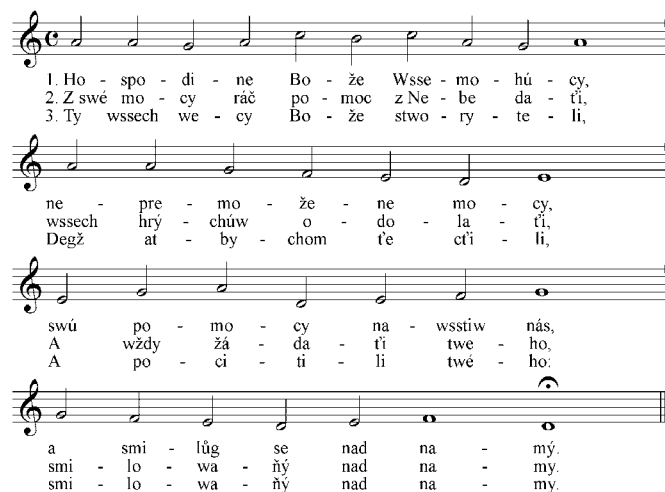
⁴ V transkripcii textov bol zachovaný originálny spôsob písania. V ňom písmeno „g“ sa číta ako „j“; „ss“ ako „sz“; „y“ ako „i“.

⁵ DUFKA, V.: *Cantus Catholici (1655): Il primo libro stampato dei canti cattolici per la liturgia e per la catechesi in Slovacchia. Analisi storica, liturgico-musicale e pastorale*, Trnava : Dobrá kniha, 2007, 307 s. ISBN 978-80-7141-570-1.

II.	Odevssech vždy požehnaná, Bud' Trogyće nerozd'ýlná	163/147
III.	O Bože Otče Sweta Stworitely	164/148
IV.	O Slawná Swatá Trogyće	165/149
V.	Pýsen S. S. Ambroža, a Augustyna. <i>Te Deum laud.</i> Tje Boha chwálime	166/150

I. spev – Tropované *Kyrie* – *Hospodine Bože Wssemohúcy* je kontrafaktom gregoriánskej melódie *Kyrie IV Cunctipotens genitor Deus* českej proveniencie. V CC bola využitá aj pre iné texty *Kyrie*.⁶ Autor adaptácie využil 3 melodické frázy z originálu, pričom vynechal poslednú, melizmatickú. Každú z nich rozdelil na niekoľko úsekov, vďaka čomu vznikli akési verše v rámci strofy. Jednotlivé melodické frázy sú tak, ako to je v gregoriánskej tradícii, trikrát zopakované, vždy s iným textom. Text prvých troch strof sa vzťahuje na Boha Otca, ďalších troch na Syna a na koniec posledných troch na Ducha Svätého.

Pravdepodobne originálny text, ktorý sme nikde inde nenašli, má po formálnej stránke rôznorodú stavbu, čo je výsledkom sylabického podpísania textu pod jednotlivé tóny pôvodne melizmatickej gregoriánskej melódie. Strofy 1-3 sú 4-veršové s rozličným počtom slabík (10, 7, 7, 7). Prostredné tri strofy (4-6) sú taktiež 4-veršové so štruktúrou slabík 7, 8, 3, 7 a strofy 7-9 sú iba 3-veršové, taktiež s rôznorodou štruktúrou slabík (8, 5, 11). Rýmy sú zorganizované v združenej a obkročnej schéme. Príklad 1

1. Ho - spo - di - ne Bo - že Wsse - mo - hú - cy,
2. Z swé mo - cy ráč po - moc z Ne - be da - tí,
3. Ty wssech we - cy Bo - že stwo - ry - te - li,
ne - pre - mo - že - ne - mo - cy,
wssech hry - chów o - do - la - tí,
Degž at - by - chom te - ctí - li,
swú po - mo - cy na - wsstiw nás,
A vždy ža - da - rí tve - ho,
A po - ci - ti - li twé - ho:
a smi - lůg se nad na - my.
smi - lo - wa - ňý nad na - my.
smi - lo - wa - ňý nad na - my.

⁶ Stworiteli Bože Dusse Swatý – *Kyrie de Spiritu Sancto*. CC 1700, s. 137. Táto melódia sa objavila v siedmych skorších prameňoch českej proveniencie: *Ein New Geseng buchlen*, Mladá Boleslav 1531; *Pisně Chvál Božských*, ed. Jan Roh, Praha 1541, Šamotuly 1561; *Kancionál český*, ed. Jakub Kunvaldský, Olomouc 1576; *Pisne Chvál Božských*, ed. Tobiáš Závorka Lipenský, Praha 1602; *Pisne duchovní Evangelitské*, Kralice 1618. Por. RUŠČIN, P.: *Duchovné piesne notovaných slovenských katolíckych spevníkov 17. storočia*, Vol. 2. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 1999. (Strojopis dizertačnej práce) s. 96.

4. Kry - ste Mu - drost Ne - bes - ká
5. Ge - žy - ssi Sy - nu Bo - žý,
6. Tžis - te Pan - ny MA - RY - Ě

Genž o - tew - rel Wrá - - ta Rag - ská,
Bo - ha - ty w Ne - bes - - kem zbo - žý,
Sy - nu, a wer - ňých Ná - de - ge,

U - slyss nás, a smi - lůg se nad na - my.
Da - růg nás, a smi - lůg se nad na - mi.
Pro - sy - me, o smi - lůg se nad na - my.

7. O Do - bro - to Du - sse Swa - tý, Deg nám ža - da - tí,
8. Pro swú Do - bro - tu nes - mýr - nu, Cyr - kew twu wer - nu.
9. Twých wer - ných U - fe - ssy - te - ly, Ó - swe - tí - te - ly,

wssech - nem srd - cem, smi - lo - wa - ňý nad na - my.
Za - cho - weg vždy a smi - lůg se nad na - my.
Pro - sy - me te - be, smi - lůg se nad na - my.

II. spev s názvom *Ode wszech vždy požehnaná* je piesňou so štruktúrou melodických fráz *abcd*, ktorá pripomína stavbu gregoriánskeho hymnu. L. Burlas mieni⁷, že je príbuzná s melodikou piesne *Gott Vater im höchsten Thron* zo spevníka z roku 1567.⁸ Táto podobnosť je však pomerne vzdialená.⁹

Text predstavuje preklad sekvencie *Benedicta semper sancta sit Trinitas*,¹⁰ ktorá pochádza z 10. storočia z územia dnešného Nemecka.¹¹ Preklad uvedený v CC bol pravdepodobne inšpirovaný českým prekladom, ktorý nachádzame v Kancionáli Rozenpluta 1601 ako aj Hlohovského 1622. Preklad je prispôsobený novej melodii piesňovej formy, preto svojou stavbou nezodpovedá originálu. Autor prekladu vytvoril novú básnickú formu v podobe 15 4-veršových strof s využitím 8-slabičnej štruktúry a združeného rýmu (aabb).

Táto melódia bola v JKS použitá pre dva rôzne texty. M. Schneider-Trnavský ju však v každom z týchto prípadov metricky zmenil. Raz je v párnom, inokedy v nepárnom metre.¹² Pre túto melódiu v dórskom móde je typický pohyb malými intervalovými krokmi s využitím charakteristických repetícií a oblúkovej melodiky. (Príklad 2)

⁷ BURLAS, L.: *Duchovná pieseň*. In: *Hudba na Slovensku v XVII. storočí*. Bratislava 1954, s. 79-95.

⁸ *Geistliche Lieder und Psalmen*, ed. Johann Leisentritt von Olmutz.

⁹ RUŠČIN, *Duchovné piesne*, s. 99.

¹⁰ Nie je to teda česká katolícka pieseň, ako to uvádza P. Ruščin. Ruščin, *Duchovné piesne*, s. 99.

¹¹ RYBARIČ, R.: *Sekvencie Spišského graduálu Juraja z Kežmarku*. „Hudobnovedné štúdie“ 4:1960, s. 109.

¹² JKS 220 *Ó Trojica najsvätejšia* – metrum 4/4; JKS 297 *Zavítaj z nebies výsosti* – metrum 3/4.

Príklad 2

O - de wssechždy po - žeh - na - ná,
 Bud' Tro - gi - ce ne - roz - dyl - ná,
 w ged - nem Bož - stwy, w row - né slá - we;
 To - be se wssych - ňy klá - ňy - me.

V JKS túto melódiu nachádzame pod číslom 220. Z CC Trnavský prebral iba melódiu, pre ktorú vytvoril nový text. Po istých rytmických zmenách melódiu získala nasledujúcu podobu:

Príklad 3

Ó Tro - ji - ca naj - svä - tej - šia,
 ó, jed - no - ta naj - div - nej - šia,
 daj, nech kaž - dý ťa vy - zná - va,
 Troj - jed - né - mu chvá - lu vzdá - va.

III. spev *O Bože Otče sweta Stworitely* je tak isto pieseň, ktorej text má pôvod na Morave. Nachádza sa v troch moravských spevníkoch, ktoré sú staršie ako prvé vydanie CC (1655).¹³ Text bol preložený do vtedajšej slovenčiny.¹⁴ Štruktúra textu je nasledovná: 12 4-veršových strof 11 slabík v troch prvých veršoch, posledný verš 5-sylabický a združené rýmy (aabb).

Melódiu, známa už v druhej polovici 16. storočia v protestantskom prostredí,¹⁵ je vystavaná zo štyroch melodických fráz, pričom tretia je variačným zopakovaním druhej s transpozíciou o terciu vyššie a štvrtá fráza motivicky nadväzuje na prvú. Schematicky by sa to dalo vyjadriť takto: $a b b^1 a^1$. Prvé tri frázy sú zoradené na zásade gradácie. Centrálny tón nasledujúcej frázy je vzdialený od centrálného tónu predchádzajúcej frázy o terciu a posledná fráza sa vracia k východnému bodu ($a^1 - c^2 - e^2 - a^1$).

¹³ Katolícky kancionál J. Rozenpluta (1601) f. 274; katolícky kancionál J. Hlohovského (1622) f. 255-256 a *Český Dekakord*, Praha 1642.

¹⁴ V súvislosti s tým je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že slovenský jazyk sa začal odlišovať od českého až v 17. storočí, a teda v čase vzniku CC.

¹⁵ *Kancionál Český*, ed. Jakub Kunvaldský, Olomouc 1576;

Príklad 4

O Bo - že Ot - če Swe - ta Stwo - ri - te - ly,
 U - slyss ňy - ňy hlás náš, w tom - to U - do - lý.
 Deg ať wy - zna - me. Tro - gi - ci po - zná - me,
 a wy - hlá - sy - me.

Túto pieseň do svojho spevníka (JKS 222) prebral M. Schneider-Trnavský. V texte urobil niekoľko zmien: skrátil ho na 3 strofy, pričom z originálu využil iba prvé dve, ktoré úplne prestaval. Melódiu „vtlačil“ do metrorhythmiky 4/4 taktu. (Príklad 5) Pieseň sa v praxi využíva zriedka.

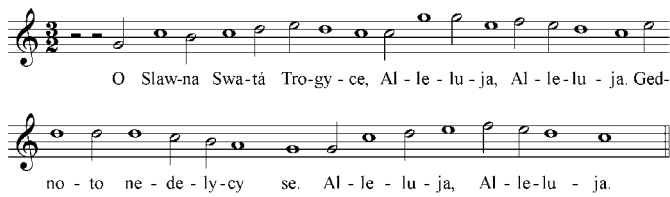
Príklad 5

Ó Bo - že, Ot - če, sve - ta Stwo - ri - te - ľu,
 čuj hlas náš zbož - ný, vlej v nás lás - ku vre - ľu.
 Nech vy - zná - va - me Tro - ji - cu pre - svä - tú,
 shro - ma - žde - ni v chrá - me.

IV. spev s názvom *O slawna Swatá Trogyce* je tak isto piesňou českého pôvodu.¹⁶ Text tvorí 9 strof, každá so 4 veršami. Vo veršoch bola použitá 8-slabičná štruktúra s obkročným rýmom (abab). *Amen* na konci napovedá, že to môže byť preklad nejakého hymnu, ktorý sa doteraz nepodarilo identifikovať. Melódiu tvoria 4 hudobné frázy, pričom 2. a 4. sú príbuzné vďaka klesajúcemu sekundovému postupu. Schému stavby piesne možno vyjadriť ako $a b c d$. V melodickom postupe sú zaujímavé skoky kvarty a kvinty na začiatku 1., 2. a 4. melodickéj frázy. Uvedené intervaly dávajú melódii slávnostný charakter. Trojdobé metrum môže poukazovať na vplyv barokovej rétoriky, v ktorej číslo 3 znamenalo dokonalosť ako aj prameň dokonalosti – Najsvätejšiu Trojicu. (Príklad 6)

¹⁶ Kancionál Rozenpluta 1601, s. 276; *Český Dekakord* 1641, s. 260.

Príklad 6

O Slaw-na Swa-tá Tro-gy-ce, Al-le-lu-ja, Al-le-lu-ja. Ged-
no-to ne-de-ly-cy se. Al-le-lu-ja, Al-le-lu-ja.

Ako posledný spev o Najsvätejšej Trojici sa tu objavuje staročeský preklad hymnu *Te Deum laudamus*.¹⁷ Text aj melódia, ktorá je adaptáciou gregoriánskej pôvodiny (melódia I), zachovávajú pôvodnú psalmodickú stavbu.

Príklad 7

Tje Bo-ha chwa-li-me. Tje Ho-spo-di-na wy-zna-wa-me.

Z predstavených piatich spevov na teologickú analýzu textu vyberieme len dva z nich, tie, ktoré vznikli pravdepodobne v baroku. Ide o moravskú pieseň *O Bože Otče sweta Stworitely* a o pieseň *O slawna Swatá Trogyce*. Ostatné sú preklady v tradícii Katolíckej cirkvi dobre známych diel.

Tieto piesne majú svoje korene v barokovej ľudovej nábožnosti, ktorá bola formovaná misijnými kázňami, ľudovými misiami a výkladom katechizmu počas pobožností a modlitebných zhromaždení. Počas *Laudes spirituales* organizovaných jezuitmi sa recitovali striedavo dvoma chórmí – mužským a ženským – základné pravdy viery v katechizmovej forme krátkych sentencií. Autori týchto textov nezostávali len pri obrazoch, ktoré mali pomôcť vyjadriť pravdu viery v Najsvätejšiu Trojicu, ale snažili sa tiež odovzdať základy trinitárneho učenia.¹⁸ V 16. storočí, najprv v západnej Európe (Taliansko, Španielsko) a neskôr, po poprave Michala Serveta (+1553), autora nového učenia, sa aj v strednej Európe (Morava, Poľsko, Sedmohradsko) v protestantských kruhoch šírili ariánske myšlienky spochybňujúce učenie o Trojici. Antitrinitárne názory do náboženského systému pretavil Talian Lālius Socin (+ 1562), po ktorom bola nazvaná nová protestantská sekta ako sociniáni, v Poľsku označovaná ako „poľskí bratia“.¹⁹ Toto heretické učenie popieralo Božstvo Syna a Ducha Svätého. Pretože sa tento racionálny pohľad na Boha udomácnil medzi česko-

moravskými anabaptistami,²⁰ dá sa predpokladať, že v istom stupni vplýval aj na katolícke prostredie na tamtom území. Je možné, že moravskí katolíci, medzi ktorými vznikla pieseň *O Bože Otče sweta Stworitely*, sa snažili skzre piesne predstaviť ľudu základné trinitárne dogmy. Zdá sa, že túto tézu podporuje text siedmej a ôsmej strofy piesne, v ktorých je zdôraznené Božstvo druhej Božskej osoby proti subordinackému učeniu. Boží Syn, hoci prijal človečenstvo, nevzdal sa účasti na živote Trojice. Ako človek je podriadený Bohu, avšak ako Boží Syn je Otcovi rovný v Božstve.

7. Acž pak Syn, Na se prigal Człowečenstwy.¹
Nijakż wssak nezbil w Bożstwy społeczenstwy.
Człówek, Bűh prawy trwá, se nedely,
Krystus Pán cely.

8. Dle Telesenstwy, Otcwe sweho menssy.
Ale wssak w Bożstwy nikdy se nemenssy.
Czehoż rozum náss, neműż postihnuć,
ańi obsahnűć.

V deviatej strofe sa hovorí priamo o heréze, ktorej nemožno podľahnúť a tajomstvo treba prijať s vierou.

9. Protoż wssetečne, neslussi bludifí.
Neż sprosta werit, zwesti se nedać,
w Trogich Osobach, że gest Bűh gediny:
a nerozdilny.

Istotne ide o jeden z činiteľov, ktoré ovplyvnili obsah danej piesne. Pri odhaľovaní ďalších použijeme analýzu teologickej výpovede obsiahnutej v texte.

Metodológia scholastickej teológie, ktorá bola vtedy základom príručiek dogmatickej teológie a katechizmu pri predstavení tajomstva Najsvätejšej Trojice menuje tri základné oblasti: skutočnosť Trojice, pravdy, týkajúce sa vnútorného života Trojice (*processiones a relationes*)²¹ a pôsobenie Trojice navonok. Túto metodológiu prijímame aj v našej prezentácii teológie obsiahnutej v barokových piesňach *de Trinitate*.

a) Skutočnosť Trojice

Pravda o troch Božských osobách v jednej Božskej prirodzenosti je základným prvkom v každej z predstavených piesní. V textoch týchto piesní sa mnoho krát opakujú mená jednotlivých Božských osôb, pričom je rôznym spôsobom zdôrazňované ich Božstvo a jednota. Napr. v piesni *O slawna Swatá*

¹⁷ Najstarší prameň tohto textu pochádza z roku 1501 (*Piesne Chwal Božských*). Uvedený preklad sa nachádza aj v kancionáloch Českých bratov a Utrakvistov, neskôr aj protestantov. RUŠČIN, *Duchovné piesne*, s. 100.

¹⁸ MEZZADRI, L.: *Apogeuum odnowy Kościota*. In: C. Brovotto – L. Mezzadri – F. Ferrario – P. Ricca: *Historia duchowości*. Vol. 5. *Duchowość chrześcijańska czasów nowożytnych*. Kraków, Homo Dei, 2005 s. 93.

¹⁹ ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny s osobitným zreteľom na vývin cirkevných dejín Slovenska*. Vol. II. Turčianský sv. Martin 1947, s. 214.

²⁰ KUMOR, B.: *Cirkevné dejiny*. Vol. 5. *Novovek. Rozkol v západnom kresťanstve*. Levoča 2002, s. 176.

²¹ Tieto pravdy boli hutným spôsobom vyjadrené v známej teologickej sentencii: „Sunt quinque notiones, quatuor relationes, tres Personae, due processiones, una natura, nulla probatio“.

Trogyce je silno zdôraznená jednota Božských osôb a jednosť Boha:

7. Chwála bud Otcy, y Synu, Alleluja, Alleluja. Také, y Duchu Swatému. Alleluja, Alleluja.
8. W Trech Osobách gedinému, Alleluja, Alleluja. Dekugmež Bohu wečnému. Alleluja, Alleluja.
9. Sláwa, čest, Swaté Trogicy. Alleluja, Alleluja. Gednotu wečnu magýcy. Alleluja, Alleluja. Amen.

b) Vnútorňý život Trojice

Pravdy viery týkajúce sa vnútorného života Trojice, vyjadruje teológia pomocou pojmov *notiones*, *proprietas* a *processiones*.

Notiones ako aj *proprietas* (vlastnosti) vyjadrujú charakteristické znaky troch Božských osôb, ktoré vyplývajú zo spôsobu odovzdávania a prijímania Božského bytia. Teológia odlišuje 5 *notiones*: Boh Otec, ktorý nemá počiatok, je ten, ktorý plodí a dýcha; Boh Syn je ten, ktorý je splodený a dýchajúci; Duch Svätý je dýchaný.

Štyri vzťahy sa vyjadrujú pojmami označujúcimi špecifikáciu Božských osôb v rámci jednej Božskej

Gest, gsa pred weky, Počatku nemage, konce řeznage.

6. Duch Swaty také neňy učineňy. Neňi stworeňy, aňi Narozeny, Ale pocházy od obů, w Trogyci, Bůh gedné mocy.

c) Vonkajšie pôsobenie Trojice

Učenie Cirkvi v tomto bode vyjadruje dve základné pravdy: celé vonkajšie pôsobenie Trojice je spoločné pre tri Božské osoby, avšak niektoré činy možno vzťahovať na jednotlivé osoby (*appropriatio*).

Tieto pravdy nachádzame vo všetkých predstavených spevoch. V prvom, ktorý má formu tropovaného Kyrie, človek prosiaci o Božie milosrdenstvo si vyprosuje odpustenie hriechov od všetkých troch Božských osôb, avšak každej z nich pripisuje iné pôsobenie v procese dejín spásy. Boha Otca nazýva „Stvoriteľom všetkých vecí“, „vlastníkom nepremožiteľnej sily“. Boha Syna „otvárajúceho nebeskú bránu“ tituluje ako „nebeskú Múdrost“, avšak Duch Svätý je označený ako Dobrota, Potešiteľ a Osvecovateľ, ktorý vedie Cirkev.

OTEC	SYN	DUCH SVÄTÝ
Hospodine Bože Wsemohúcy, nepremożene mocy , swú pomocy nawsstiw nás, a <i>smilůg se nad namý</i> .	Kryste Mudrost Nebeská , Genž otewrel Wrata Ragská , Uslyss nás, a <i>smilůg se nad namy</i> .	O Dobroto Dusse Swatý, Deg nám žadaťi, wssechnem srdcem, <i>smilowaňý nad namý</i> .
Z swé mocy ráč pomoc z Nebe daťi, wssech hrýchúw odolaťi, A wždy žadaťi tweho, <i>smilowaňý nad namy</i> .	Geżyssi Synu Božý, Bohatý w Nebeskem z božý, Darůg nás, a <i>smilůg se nad nami</i> .	Pro swú Dobrotu nesmýrnu, Cyrkew twu wernú . Zachoweg wždy a <i>smilůg se nad namy</i> .
Ty wssech wecy Boże stworyteli , Degż atbychom ře cřili, A počili tweho: <i>smilowaňý nad namy</i> .	Tżiste Panny MARYE Synu, a werných Nádege, Prośyme, o <i>smilůg se nad namy</i> .	Twých werných Uřessytely , Oswęitely , Prośyme tebe, <i>smilůg se nad namy</i> .

prirodzenosti. Ide o pojmy: aktívne a pasívne plodenie a aktívne a pasívne dýchanie, ktoré sa rôznym spôsobom vzťahujú na jednotlivé Osoby v Najsvätejšej Trojici. Otcovi prináleží aktívne plodenie a aktívne dýchanie, Synovi pasívne plodenie a aktívne dýchanie, Duchu Svätému pasívne dýchanie.

S tým sa spája aj teologická pravda o pochádzaní Syna od Otca a Ducha Svätého od Otca a Syna, vyjadrená pojmom *due processiones*.

Pretože tieto teologické pojmy majú špekulatívny charakter a ako také sa len ťažko dajú zapamätať, v skúmaných piesňach nie sú použité priamo. Avšak formulácie, ktoré tieto pravdy vyjadrujú, nachádzame vyjadrené opisným spôsobom v piatej a šiestej strofe piesne *Bože Otče Sweta Stworitely*.

5. Neňy stworeňy Otec, ňy społozeňy, Syn pak z samého Otce Narozeny,

Autor piesne *O Bože Otče Sweta Stworitely* pravdu viery o spoločnom pôsobení troch Božských osôb uvádza opisným spôsobom. Zdá sa, že poznal spisy sv. Cyrila z Alexandrie, ktorý napísal: „Svätá Trojica koná spoločne. Čokoľvek chce učiniť Otec, to chce aj Syn [...] podobne aj Duch Svätý“. (Adv. Nest. 4,2)

3. Co čiňyss Otče; Czňý Syn twůg také, Tolkež duch Swatý; A neny neyaké, w Bożstwý dýlnosti, Wssecko gest w swornosti; Gedens w Mocnosti.

Všetky tri Božské osoby sa zúčastňujú na procese odpustenia hriechov a konečnej spásy človeka:

10. Srdcem wolagme k Otcy, take k Synu, k Duchu Swatému Bohu wssemocnému. Ať nám odpusti, nasse neprávosti, prege Králowstwý.

11. O Trogice, twym wernym po nyńegssy,
Smrti: když s Telem delit budem Dussy.
Prygmiž nás w Ryssy Nebeského Trůnu,
Pane Gežyssy.

Jednotlivým osobám však pripisuje špeciálne činy. S Otcem spája stvorenie sveta, oživenie tých, ktorí zomreli následkom hriechu. Uvádza ho ako prvú Osobu s prívlastkom všemohúceho Správcu. Syn získava tituly Múdrosti a Spasiteľa a na koniec Duch Svätý je predstavený ako ten, ktorý ospravedňuje a potešuje:

1. O Bože Otče Sweta Stworitely,
Uslyss ňyňy hlás náss, w tomto Udolý.
Deg ať wyzname. Trojici poznáme,
a wyhlásyme.
2. Werým Otce, že gsy Ty Stworitel,
Wssech hrýchem mrtwých, mocný obžiwitel;
W Osobách prwný gsa, Božstwý nedelýss,
Mocy nemeňýss.
4. Tys Otče vlastně Cziňytelem mocným.
Syn twúg Mudrost twá, Spasytelem nassým.
Duch Swaty prawym Osprawedlňitelem,
y Tessytelem.

Vo všetkých skúmaných spevoch je prítomný ešte jeden prvok. Teologická reflexia sa nekončí na výpočte všetkých právd viery. Jej zavŕšením je vždy zvelebovanie jedného Boha v troch Osobách. V piesni *O slawna swatá Trogyce* okrem spomenutých myšlienok sa objavuje aj výzva k vďakyvzdávaniu:

5. Spýwagmež mu ke ctý, chwale. Alleluja, Alleluja.
Ačkoli sme syli male. Alleluja, Alleluja.
6. Gehož Slunce, Mesýc chwáli. Alleluja, Alleluja.
Angelský hlas poctu slawy. Alleluja, Alleluja.
8. W Trech Osobách gedinému, Alleluja, Alleluja.
Dekugmež Bohu wečnému. Alleluja, Alleluja.

Baroková spiritualita bola hlboko mariánska.²² Svedčia o tom mariánske motívy v trinitárnych piesňach, v ktorých, zdalo by sa, nemajú čo robiť. Objavujú sa na tých miestach, kde sa hovorí o druhej Božskej Osobe – Ježišovi Kristovi – ako Synovi Panny Márie. Spôsob písania mena Márie s veľkými písmenami nie je určite v tomto kontexte náhodný.

(Kyrie – Hospodine Bože Wsemohúcy)

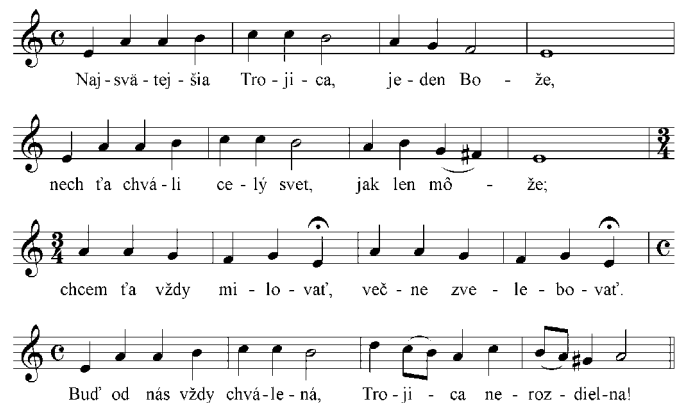
6. Tžiste Panny MARYE
Synu, a werňých Nádege,
Prosýme,
o smilůg se nad namy.

(O Bože Otče Sweta Stworitely)

12. O pro prymluwy MARJE swé Matky,
Y wssech twych Swatych, ať su nasse cesti,
Naprawugyce, k nassému spaseňy,
Bože gediný. Amen.

2 Repertoár piesní o Najsvätejšej Trojici v JKS

Mikuláš Schneider-Trnavský – redaktor JKS v časti nazvanej „Na Najsvätejšiu Trojicu“ umiestnil tri piesne. Dve melódie prevzal z CC spolu s predstavenými zmenami – JKS 222 *Ó Bože, Otče, sveta Stvoriteľu* a JKS 220 *Ó Trojica najsvätejšia*. V tretej piesni umiestnil text pochádzajúci zo začiatku 19. storočia. Melódia tejto piesne je dielom samotného Trnavského. Ide o typickú neoromantickú pieseň s periodickou dvojdielnou stavbou s náznačkom trojdielnosti. Závetie druhej vety je totiž melodickým variantom predvetia a závetia prvej vety. Príklad 8

18. storočie sa v dejinách spirituality považuje za prechodné, v ktorom „postavy minulosti začínajú blednúť a osobnosti budúcnosti ešte nemajú výrazné kontúry“.²³ Typický znak tamtých čias možno vyjadriť pojmom „vzdor inteligencie“, ktorého vzdialené korene siahajú až do renesančného humanizmu a pohanizujúceho obrodovania a bližšie korene siahajú k descartovskej zásade „cogito ergo sum“. Dôsledkom toho osvietenstvo, ktoré odmietlo kresťanskú vieru, založenú na autorite a tradícii, zdôrazňuje význam rozumu, ktorý vedie k novým objavom a pokroku.²⁴

Na teologickom poli sa práve počas celého 18. storočia odohrávala vojna medzi tzv. organizovanou nábožnosťou jansenistov a jezuitskou zbožnosťou k Najsvätejšiemu srdcu Ježišovmu, ktorá uchránila Európu v časoch francúzskej revolúcie. Praktický antijansenizmus priniesol ovocie v podobe častého svätého prijímania a duchovných cvičení

²³ BROVETTO, C.: *Duchowość XVIII wieku: Ogień tłący się w popiele (1700-1799)*. In: C. Brovetto – L. Mezzadri – F. Ferrario – P. Ricca: *Historia duchowości*. Vol. 5. *Duchowość chrześcijańska czasów nowożytnych*. Kraków, Homo Dei, 2005 s. 195.

²⁴ BROVETTO, *Duchowość XVIII wieku*, s. 195-196.

²² MEZZADRI, *Apogeu*, s. 95.

ní. Ľudová nábožnosť sa prehlbovala vďaka mnohým vydaniam Svätého písma a inej duchovnej literatúry (diela sv. Terézie z Avily, sv. Jána z Kríža). Narastal záujem o liturgiu a jansenistami potláčanú mariánsku spiritualitu. Výsledkom toho bol vznik májovej pobožnosti, pobožnosti k Nepoškvrnenej Panne Márii a popularita tzv. „sľubu krvi“, na obranu tohto privilégia Panny aj za cenu vlastnej krvi. Obnovená bola aj citlivosť na utrpenie duší v očistci a prax spoločnej modlitby na ich úmysel v kostoloch, ktorú propagoval Benedikt XIV. vo svojej encyklike.²⁵

Predstavený typ spirituality mal vplyv na podobu duchovných piesní, ktoré vtedy vznikali vrátane piesní o Najsvätejšej Trojici. V JKS sa nachádzajú dva texty piesní z prelomu 18. a 19. storočia. Typické pre ne je prenesenie akcentu z hlbokkej teologickej reflexie na asketický aspekt pri uctievaní Najsvätejšej Trojice.

1. Najsvätejšia Trojica, jeden Bože,
nech ťa chváli celý svet, jak len môže;
chcem ťa vždy milovať, večne zvelebovať.
Buď od nás vždy chválená, Trojica nerozdielna!
2. Bohu, Otcu, Pánovi najvyššiemu
vzdávaj chválu, stvorenie, spievaj jemu;
nebo, zem, chváľte ho večného, mocného!
Buď od nás vždy chválená, Trojica nerozdielna!
3. Všetkých ľudí on živí, opatruje,
všetok tento svet riadi a spravuje;
nebo ozdobuje, slnko rozsvetuje.
Buď od nás vždy chválená, Trojica nerozdielna!
4. Ježišovi ďakujeme láskavému
i Duchu česť vzdávajme presvätému;
Boh Syn nás vykúpil a Duch k nám zostúpil.
Buď od nás vždy chválená, Trojica nerozdielna!

18. storočie bolo časom následníckych vojen medzi kráľovskými dvormi: v Španielsku (1701-14), v Poľsku (1733-35), v Rakúsku (1740-48) a sedemročnej vojny (1756-63).²⁶ Narážky na tieto nepokoje sa nachádzajú aj v duchovných piesňach (JKS 221):

5. Najsvätejšia Trojica, ctíme teba,
naše vrúcne žiadosti vyslyš z neba;
odvráť mor, hlad, vojny, daj nám čas pokojný.
Buď od nás vždy chválená, Trojica nerozdielna!

V trojičnej teológii sa viac ako v baroku objavujú prirovnania, ktorých cieľom je priblížiť nepochopiteľné tajomstvo. Takéto obrazy nachádzame v piesni *Ó Trojica najsvätejšia* (JKS 220). Text piesne pochádza zo spevníka z 19. storočia. Ako autor je tu uvedený M. Eliáš, ktorý sa pri písaní tohto textu pravdepodobne inšpiroval nejakým katechizmom uvádzajúcim analógiu Najsvätejšej Trojice a slnka. Katechizmy totiž v snahe priblížiť toto náročné ta-

jomstvo využívali analogické príklady a podobnosť z stvoreného sveta.

4. Jasné slnko na tom svete,
čo nám svieti, hreje v lete,
pre trojjedno tvoje Božstvo
je nejaké podobstvo.
5. Otče, tys' jak blesk slnečný,
Syn je sľaby lúč tvoj večný,
Duch Svätý je oboch plameň
až na veky vekov. Amen.

Tieto obrazy svojimi koreňmi siahajú do diel cirkevných otcov a spisovateľov. V *Apológii* (21, 12-14) Tertulián umiestnil prirovananie, ktoré prevzal od montanistov a rozvinul v diele *Adversus Paexem* (8,5): „Pravdivá emanácia, zabezpečujúca Božiu jedinnosť, spočíva podľa nás v tom, že Syn bol vydaný z Otca, ale nie oddelený od neho. Tak ako nás učí Paraklet, Boh vydal zo seba Slovo, tak ako koreň vypúšťa zo seba puk, prameň potok, slnko lúč. Aj to sú totiž emanácie substancií, z ktorých pochádzajú. [...] Ale z druhej strany ani puk nie je oddelený od koreňa, ani potok od prameňa, ani lúč od slnka – tak ako Božie Slovo nie je oddelené od samotného Boha.“ Analogické prirovnania používali apologeti, napr. mučeník Justín (*Dialóg so židom Trifónom* 61,2) alebo sv. Irenej z Lyonu (*Adversus haereses* II, 13,5). Tertulián je aj autorom prirovnania Ducha Svätého k osvetlenému miestu: Otec – slnko, Syn – lúč svetla, Duch Svätý – osvetlené miesto.²⁷ Autor textu piesne prirovnáva tretiu Božskú osobu, v súlade so Svätým písmom, k plameňu. V uvedenej piesni však táto reflexia nemá známky hlbokkej teológie.

V závere je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že v spôsobe predstavovania dogmy o Najsvätejšej Trojici v duchovných piesňach našli svoje odzrkadlenie rôzne teologické prúdy a spiritualita daného obdobia. Úlohou duchovných piesní o Najsvätejšej Trojici v barokovom čase bolo odovzdať pravovernú náuku Katolíckej cirkvi. V epoche osvietenstva ich úlohou však bolo presvedčiť veriacich o tom, že existujú pravdy viery, ktoré rozum nedokáže v plnosti pochopiť, ale treba ich prijať aktom viery. Dôsledkom tohto aktu viery je obdiv, oslava a zvelebovanie jediného Boha v Trojici.

²⁷ SESBOŮÉ, B. –WOLINSKI, J.: *Historia dogmatów I. Bóg zbawienia*. Kraków 1999, s. 169-170.

Uzávierka (AT 2/2012) je 1. 4. 2012

Prosíme všetkých prispievateľov,
aby svoje príspevky zasielali
v elektronickej forme
s RESUMÉ, NADPISOM
a KLÚČOVÝMI SLOVAMI
v slovenskom a anglickom jazyku.

²⁵ BROVETTO, *Duchowość XVIII wieku*, s. 304-325.

²⁶ BROVETTO, *Duchowość XVIII wieku*, s. 195.

Stručný prehľad vývoja duchovnej piesne a slovenskej kancionálovej tvorby do vzniku JKS

JÁN GABČO

Začiatky duchovnej piesne v reči ľudu siahajú až do 9. storočia. Za najstaršiu sa považuje i dnes známa veľkonočná pieseň *Kristus vstal z mŕtvych*. Rovnako populárna je aj vianočná pieseň z 13. storočia *In dulci jubilo*. Funkcia duchovnej piesne sa v stredoveku obmedzovala prevažne na domáce použitie, teda pri pobožnostiach, alebo verejne pri procesiách a púťach, resp. na liturgických hrách. Bola teda poväčšine postavená mimo liturgické dianie v chráme, nevyvíjala sa v centre, ale na okraji liturgie. Tieto úpravy platili aj v neskorom stredoveku, kde sa počas latinskej omše spravidla nespievala žiadna duchovná pieseň v reči ľudu.

Nie je vôbec jednoduché nájsť zrozumiteľnú, zmysluplnú a všeobecne akceptovateľnú definíciu pojmu duchovná pieseň. Richard Rybarič pod týmto pojmom rozumie: „veľmi široký komplex vokálnych prejavov náboženského obsahu, prednášaných veriacimi – teda nie cvičeným zborom – v ich vlastnej národnej reči, jednak pri vlastných bohoslužobných úkonoch, ale i pri rozličných pobožnostiach a modlitbách, procesiách a podobne. Do nástupu reformácie žila duchovná pieseň v akejsi pololegalite, ako viac-menej pasívny prívěsok liturgie“¹.

Problematikou terminológie a vymedzením obsahov pojmov duchovná a cirkevná pieseň sa vo svojich štúdiách zaoberá Ľudmila Michalková.² V komparácii oboch považuje pojem duchovná pieseň za širší ako cirkevná, je to strešný pojem, pod ktorý spadá aj cirkevná pieseň (označovaná aj ako liturgická, omšová, bohoslužobná), ale aj piesne s náboženským textom určené na mimoliturgické účely: pobožnosti rôzneho druhu, biblické hodiny, stretnutia mládeže ...³

Značný rozvoj duchovnej piesne nastal v strednej Európe v 15. a 16. storočí v súvislosti so šírením reformácie po roku 1517 a potom predovšetkým po Lutherovej radikálnej inovácii omšového liturgického poriadku, kde duchovná pieseň v reči ľudu môže nahradiť určitú časť liturgie (napr. Ky-

rie, Gloria a stáva sa tak cirkevnou) a spoločenstvo veriacich sa stáva aktívnym nositeľom liturgie. Cirkevná pieseň má podľa Luthera „zvestný“ charakter a má v tomto zmysle rovnaké postavenie ako kážeň. Piesne reformácie boli mimoriadne úspešné. Preto od polovice 16. storočia začali aj katolícki duchovní imitovať evanjelické spevníky. Texty menili len do tej miery, aby sa dali uznať ako katolícke.

Obr. č. 1 - 1655 *Cantus Catholici*, *Stabat Mater dolorosa* (JKS 172)

Mimoriadny rozvoj katolíckej cirkevnej piesne nastal v európskych krajinách až oveľa neskôr, v období protireformácie. V prvej polovici 17. storočia sa tvorba katolíckej duchovnej piesne rozvinula do nebývalých rozmerov, znovu sa objavili aj stredoveké piesne, obľube sa tešili v 18. storočí hlavne mariánske piesne.⁴

V histórii na Slovensku vytlačených kancionálov významný medzník nepochybne predstavuje prvé notované vydanie spevníka evanjelických kresťanov *Cithara Sanctorum* v roku 1636. Tento významný počín Juraja Tranovského inšpiroval aj Katolícku cirkev k aktivite smerom k príprave spevníka. V roku 1638 synoda v Trnave požiadala znalcov cirkevného spevu, aby zozbierali piesne, ktoré sa spievali v kostoloch, aby boli schválené cirkevnou autoritou a následne vydané tlačou⁵. To sa stalo v roku 1655, kedy bol vydaný prvý katolícky spevník *Cantus Catholici*. Obsahoval aj piesne, ktoré už boli publikované v spevníku *Cithara Sanctorum*⁶. Niektoré z nich pochádzali už z 15. storočia a boli súčasťou spoločného dedičstva. V roku 1700 bol *Cantus Cat-*

¹ RYBARIČ, Richard: *Dejiny hudobnej kultúry na Slovensku I. Stredovek, renesancia, barok*. Bratislava : Opus 1984, s. 31, 32.

² MICHALKOVÁ, Ľudmila: *Výskum cirkevnej piesne na Slovensku*. In: *Hudobný život*, ročník XXVI, č.19, 1994, s. 10-11. Michalková, Ľudmila: *Spevník ako predmet hymnologického bádania*. In: Urdová, S. (ed.): *70. výročie vydania Jednotného katolíckeho spevníka*. Zborník príspevkov z muzikologickej konferencie. Trnava - Bratislava 2008.

³ MICHALKOVÁ, *Výskum cirkevnej piesne na Slovensku*, s. 10-11.

⁴ Podľa *katholisch.de (Katholische Kirche in Deutschland 2007)*.

⁵ PÉTERFY, C.: *Sacra Concilia Eccl. R. Cat. in Regno Hung. celebrata*, I. In: *Prívet. JKS. Schneider-Trnavský, Mikuláš: Jednotný katolícky spevník*. Trnava : SSV 1996, s. 3.

⁶ Počet piesní z *Cantus Catholici* spoločných s *Citharou Sanctorum* je okolo sto. (VAJDIČKA, Ľ. M.: *Vplyv spevníka Cantus Catholici 1655 na JKS a historické súvislosti. Referát z muzikologickeho seminára 60. rokov JKS. Trnava 1997.*) Citované v POKLUDOVÁ, J.: *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV 1998, s. 22.

holici vydaný druhý raz a o jeho doplnenie sa pričínili slovenskí jezuiti.

Obr. č. 2 - Anton Knapp - *Spôsob pred i popolodných Službi Bozkých (1838)* - Môj milý Ježišu (JKS 152)

V nasledujúcich štyroch storočiach vzniklo množstvo tlačených kancionálov a rukopisných zbierok duchovných piesní, ktoré boli v čase priprav Jednotného katolíckeho spevníka primárnym prameňom pre jeho zostavovateľov. Mali však len regionálne použitie a pri uvádzaní rovnakých piesní sa vo veľkej miere odlišovali v melódii a texte. Júlia Adamková - Pokludová v publikácii JKS v premenách času za najdôležitejšie považuje tieto spevníky:

- B. Szölösi - *Cantus Catholici* (1655);
- P. Bajan - *Rukopisná sbierka* (1783 - táto zbierka obsahovala text a melódiu, ale aj číslovaný bas pre organový sprievod⁷);
- F. O. Matzenauer a J. Mathulay - *Duchovný Spevník* (1882);
- V. Matzenauer - *Duchovný Spevník Katolícky* (1909);
- V. Wick - *Nebeské hlasy* (1924);
- J. Hollý - *Nábožné Katolícké Pesničky* (1804).⁸

Nový pohľad na liturgickú hudbu nastal v Rímskokatolíckej cirkvi v druhej polovici 19. storočia, kedy sa v liturgii upúšťalo od figurálnej hudby a do popredia sa dostáva ľudový duchovný spev. Túto zmenu považovali za potrebnú aj slovenskí kňazi a hľadali možnosti, ako zvestovať evanjelium v rodnom jazyku. Aj to bol jeden z dôvodov, ktorý viedol k založeniu Spolku svätého Vojtecha v roku 1870 v Trnave. Iniciátorom bol kňaz Andrej Radlinský. Jeho cieľom bolo vydávať literatúru rôzneho zamerania v slovenskom jazyku: odbornú, náučnú, beletriu, ale aj učebnice pre školy, spevníky a modlitebníky. Spolok si uvedomoval potrebu jednotného spevníka pre slovenský národ, pretože duchov-

ná pieseň spájala ľudí a zároveň zapájala do cirkevno-národného spoločenstva aj tých, ktorí nevedeli čítať.⁹

Prvýkrát k zostaveniu jednotného spevníka dochádza v roku 1874, v redakcii A. Radlinského pod názvom: *Všeobecná zbierka cirkevných katolíckych pesničiek slovenských*. Bola to zbierka nenotovaných piesní, ktoré sám autor považuje za prípravný materiál pre ďalšiu prácu, ako o tom napísal: „*Nápevy k piesňam prítomnej zbierky budú vysokocenteným a veľazaslúžilým rodákom našim blahorodým p. Františkom Žaškovským, skladateľom hudby a spevu prehladnuté, opravené, chýbajúce novými dosadené a v jedno dielo kancionál uvedené*“.¹⁰ Touto úlohou boli poverení František Otto Matzenauer a Jozef Mathulay a výsledkom ich práce bol notovaný spevník *Duchovný spevník katolícky*. Ten obsahoval vtedy všeobecne známe a spievané piesne. Rozšírený bol hlavne v západnej oblasti územia Slovenska. Zo spevníkov vydaných do roku 1920 treba ešte spomenúť: *Rukopis s notami z Voderad* od Jána Kovalíka z roku 1880, *Nápevy ku piesňam v Rajskej ceste*, ktoré zostavil Andrej Kubina, a tiež *Rímsko-katolícké adventné a Vianočné piesne* Jozefa Bahéryho z roku 1894¹¹, spevník A. Hlinku a J. Chládku *Nábožný kresťan*, ktorý sa rozšíril hlavne na strednom a východnom Slovensku a stal sa podkladom pre nasledujúce kancionály, ako napr. pre notovaný spevník *Alleluja*, ktorý v roku 1917 vydali likavský farár Štefan Janovčík a Štefan Horváth. Ďalším materiálom pre prípravu jednotného kancionálu bol spevník Viktora Milana a Mikuláša Schneidra-Trnavského *Modlitby a piesne* z roku 1922. Obsahoval 140 slovenských duchovných piesní a 36 latinských spevov. Iba toto vydanie obsahovalo zborové cirkevné skladby Mikuláša Schneidra-Trnavského, ktoré boli vydané. K posledným prameňom pre JKS boli ešte zbierky: Furdaničova *Rukopisná sbierka zo slovenského Východu* z roku 1922 a *Rukopis s notami z Vrbového* od Štefana Pyšného z roku 1932.¹²

Obr. č. 3 - Jozef Chládek - *Nábožný kresťan (1906)* - Povedzte nám (JKS - 76)

⁹ POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*, s. 16.

¹⁰ BUGALOVÁ, E.: *Spevníky a vydania pre cirk. hudbu*. In: *Odborný seminár 125 rokov SSV*. Zborník príspevkov. Trnava : SSV 1995, s. 176.

¹¹ POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*, s. 31.

¹² POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, *Jednotný katolícky spevník v premenách času*, s. 32.

⁷ Notovú ukážku *Rukopisnej sbierky* P. Bajana uvádzame v prílohe.

⁸ Zoznam všetkých kancionálov a rukopisných zbierok použitých pri zostavovaní JKS uvádzame v prílohe.

Prehľad spevníkov a kancionálov 1655 - 1932

17. stor.	B. Szóllósi - <i>Cantus Catholici</i> , Trnava 1655 <i>Vietorisov kódeks</i> , 2. pol. 17. stor.
18. stor.	B. Szóllósi - <i>Cantus Catholici</i> , Trnava 1700 <i>Rajecký Kancionál</i> , 1. pol. 18. stor. P. Bajan - <i>Rukopisná sbierka</i> , 1783 <i>Rukopisná sbierka zo spišského Lendaku</i> , 1787
19. stor.	Jur Hollý - <i>Nábožné Katolícké Pesničky</i> , 1804 A. Ozym - <i>Cantional z L. Sv. Mikuláša</i> , 1808 A. Knapp - <i>Spôsob pred- i popolodných Službi Bozkých</i> , Trnava 1838 M. Eliáš - <i>Katolíckí Spevník</i> , 1846 Fr. Žaškovský - <i>Manuale Musicoliturpicum</i> , 1853 J. Valentovič a Fr. Sasinek - <i>Kresťanskokatolícký Spěvník</i> , 1858 <i>Český Kancionál Svatojanský</i> , 1864 J. Egry - <i>Katolícký Spevník</i> , 1865 A. Radlinský - <i>Nábožné Výlewy</i> , 1872 J. Kovalík - <i>Rukopis s notami z Voderád</i> , 1880 Fr. O. Matzenauer a J. Mathulay - <i>Duchowný Spevník</i> , 1882 J. Egry - <i>Katolícký Spevník</i> , Brno 1889

1900-1932	A. Matzenauer - <i>Duchovný Spevník Katolícky</i> , Trnava 1909 Št. Janovcsik a Št. Horváth - „ <i>Alleluja</i> “ <i>Kancional</i> , Ružomberok 1917 D. Orel - <i>Český Kancionál</i> , 1921 A. Furdanič - <i>Rukopisná sbierka zo slovenského Východu</i> , 1922 V. Wick - <i>Nebeské Hlasy</i> , 1924 A. Hlinka a J. Chládek - <i>Nábožný Kresťan</i> , 1928 K. Lenkei - <i>Rukoväť notová</i> , 1928 S. Hančinský a Fr. Paškay - <i>Cesta Spásy</i> , 1930 O. Loula - <i>Průvod varhan ke Svatojáclavskému Zpěvníku</i> , 1930 Št. Janovčík - <i>Alleluja</i> , 1931 J. Pöstényi - <i>Ave Maria</i> , 1932 Št. Pyšný - <i>Rukopis s notami z Vrbového</i> , 1932
-----------	--

Použitá literatúra

- BUGALOVÁ, Edita: *Spevníky a vydania pre cirk. hudbu*. In: *Odborný seminár 125 rokov SSV. Zborník príspevkov*. Trnava : SSV 1995.
- MICHALKOVÁ, Ľudmila: *Výskum cirkevnej piesne na Slovensku*. In: *Hudobný život, ročník XXVI*, č. 19, 1994, s 10-11.
- MICHALKOVÁ, Ľudmila: *Spevník ako predmet hymnologického bádania*. In: URDOVÁ, S. (ed.): *70. výročie vydania Jednotného katolíckeho spevníka. Zborník príspevkov z muzikologickej konferencie*. Trnava – Bratislava 2008.
- PÉTERFY, C: *Sacra Concilia Eccl. R. Cat. in Regno Hung. celebrata, I*. In: *Prívet. Schneider-Trnavský, Mikuláš: Jednotný katolícky spevník*. Trnava : SSV 1996, s. 3.
- POKLUDOVÁ-ADAMKOVÁ, Júlia: *Jednotný katolícky spevník v premenách času*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV 1998.
- RYBARIČ, Richard: *Dejiny hudobnej kultúry na Slovensku I. Stredovek, renesancia, barok*. Bratislava : Opus 1984.

Východiská a perspektívy liturgického spevu v Kňazskom seminári v Badíne

TOMÁŠ ŠVINGÁL

Gregoriánsky chorál¹ je svojou podstatou liturgickou modlitbou, ktorá je orientovaná na Boha. A keďže gregoriánsky chorál je predovšetkým spievanou modlitbou (*musica orans*), najvhodnejším spôsobom na jeho šírenie je praktický spev gregoriánskych schól (lat. *schola cantorum*)². Tie

¹ Gregoriánsky chorál je spoločným pomenovaním pre jednohlasné, beznástrojové, široko diatonické hudobné vyjadrenie latinských liturgických textov rímskej liturgie. CABAN, P.: *Dejiny liturgickej hudby*. Badín : Kňazský seminár sv. Františka Xaverského, 2005, s. 30.

² Ako už správne a dobre poukázala vo svojej štúdiu Janka Bednáriková. Porov.: BEDNÁRIKOVÁ, J.: *Aktuálne liturgické a spoločenské postavenie gregoriánskeho chorálu na Slovensku*. In: PODPERA, R. (ed.): *Vývinové osobnosti pestovania liturgickej hudby na Slovensku*. Bratislava : SAV, 2007, s. 97. V mnohých hudobných publikáciách sa dozvedáme, že práve pápež sv. Gregor (590-604) sa zaslúžil o reorganizáciu rímskych spevov vydaním tzv. *Liber antiphonarius* a že sa stal aj zakladateľom vtedajšieho vokálneho telesa *Schola cantorum*. Najzávažnejším

sa prirodzeným spôsobom formujú vo všetkých kňazských seminároch, kde sa tento spev v rámci možností vyučuje³ a aj praktizuje na bohoslužbách.

dôkazom tohto faktu je *Vita Sancti Gregorii*, kde jedna z kapitol diela nesie názov *Antiphonarium centonizans cantorum constituit scholam* (Zostavil antifonár a založil školu spevákov). Porov.: BEDNÁRIKOVÁ, J.: *Základy gregoriánskeho chorálu*. Ružomberok : Katolícka univerzita v Ružomberku, 2003, s. 13.

³ Veľký význam treba pripisovať hudobnej formácii a praxi v seminároch, v mužských i ženských rehoľných noviciátoch a rehoľných študijných domoch i v ostatných katolíckych inštitútoch a školách. Na dosiahnutie takejto formácie treba starostlivo pripraviť učiteľov, ktorí majú vyučovať sakrálnu hudbu. Konštitúcia *Sacrosanctum concilium* o posvätnnej liturgii čl. 115. V súčasnosti na Univerzite Komenského, ktorá zastrešuje kňazské semináre v Bratislave, Badíne a Nitre, sa vyučuje Liturgický spev v prvom ročníku ako povinný a v ostatných ročníkoch t.j. v 2., 3. a 4. ročníku je tento predmet voliteľný, čo znamená, že študent si ho môže zvoliť, ale aj nemusí. Povinným predmetom je aj Hudobná stránka liturgie v 5. ročníku. Takisto je voliteľným predmetom aj Gregoriánsky chorál, vyučujúci sa v 4. a 5. ročníku.

Do širokého povedomia veriacich na Slovensku sa dostala predovšetkým schóla zo Spišskej Kapituly zásluhou zvukových záznamov a dnes už aj priamych prenosov sviatočných vešpier, ktoré možno počúvať a modliť sa skrze Rádio Lumen a dvoch audiokaziet s gregoriánskym chorálom, ktoré boli prvými nahrávkami gregoriánskeho chorálu na Slovensku.⁴ Okrem zoskupenia schóly v Spišskej Kapitule existujú na Slovensku i ďalšie schóly, ktoré pôsobia najmä v kňazských seminároch (Bratislava, Košice či Badín)⁵. Vo svojom príspevku sa teraz chcem pozrieť bližšie na schólu v Banskej Bystrici – Badíne.

Poslaním schóly pri Kňazskom seminári sv. Františka Xaverského v Banskej Bystrici – Badíne je prispievať svojim spevom k slávnostnosti liturgie v seminárnom kostole. Chcetež oslavovať Boha a povznášať ľudí bližšie k nemu, a tým ich posväcovať.

Na začiatku každého akademického roka sa uskutočňuje výber nových spevákov. Títo nahrádzajú členov, ktorí, pretože sú už piatáci, zo schóly odišli, takže každý rok sa schóla „generačne obnoví“.⁶ Momentálne (akad. rok 2011/2012) má schola cantorum jedenásť členov.

Vedúci schóly (tzv. regens) je seminarista, menovaný rektorom kňazského seminára. Svoju službu vykonáva väčšinou až do konca štvrtého ročníka. Regens má veľa dôležitých úloh. Ponajprv musí byť schopný teoreticky i prakticky viesť schólu. Musí viesť hudobnú dramaturgiu⁷, nácviky a skúšky a pri slávení liturgie obyčajne preberá úlohu dirigenta, organistu, prípadne diriguje od organa. Aktuálne je vedúcim schóly Radovan Hasík⁸ a viceregensom (pomocníkom) Pavol Lojan.

⁴ Prvá audiokazeta vyšla v roku 1994 a o rok neskôr vyšla druhá. Obidve boli realizované pod vedením Rastislava Adamka. Porov.: BEDNÁRIKOVÁ, J.: Aktuálne liturgické a spoločenské postavenie gregoriánskeho chorálu na Slovensku. In: PODPERA, R. (ed.): Vývinové osobnosti pestovania liturgickej hudby na Slovensku. Bratislava : SAV, 2007, s. 97.

⁵ Okrem týchto schól, pôsobiach pri kňazských seminároch, existujú aj iné, spomeňme napr. Scholu cantorum v Ružomberku, pôsobiacu na Katolíckej univerzite na Katedre hudby, či schólu Gloria Dei – homo vivens, ktorú v roku 2003 založila Gloria Braunsteiner na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity, a iné.

⁶ Treba poznamenať, že títo prichádzajúci noví členovia sú zväčša amatéri, ktorí nemajú žiadne, prípadne len elementárne skúsenosti z oblasti hudby.

⁷ Pojem hudobná dramaturgia, používaný u nás, sa v zahraničí označuje ako tvorba koncertných programov, repertoárový plán, programová koncepcia a i. Hudobná dramaturgia je činnosť, ktorou sa zabezpečuje vznik a zaradenie skladieb do koncertného repertoáru alebo na šírenie hromadnými oznamovacími prostriedkami. Porov.: http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Chovanec1/pdf_doc/15.pdf

⁸ Radovan Hasík študoval cirkevnú hudbu na Konzervatóriu v Bratislave, neskôr pokračoval v štúdiu Cirkevnej hudby vo Viedni na Universität für Musik und darstellende Kunst, kde získal akademický titul bakalár.

Kritériá výberu uchádzačov, ktorých vyberá regens spolu s viceregensom, prípadne ešte s jednou prizvanou osobou kvôli objektívnosti, je – ako som sa dozvedel z rozhovoru so samotným regensom – najmä motivácia uchádzača. Tá, samozrejme, nestačí, a uchádzač musí mať ďalšie predispozície, ako sú intonácia, schopnosť imitácie zaspievanej melódie rytmicky aj tempicky a sluchové predispozície – vedieť korigovať seba samého, počuť vlastné chyby a vedieť sa začleniť do zboru, čo je ťažšie, než spievať individuálne (hovoríme tu o akejsi inteligencii spievania).

Pravidelne každú stredu a piatok bývajú v priestoroch seminára spoločné nácviky v trvaní približne hodinu až jeden a pol hodiny, čiže spolu takmer tri hodiny do týždňa. Nie je vždy ľahké sklbiť štúdium, modlitbu, seminárne povinnosti a všetky svoje iné záujmy s pravidelnými nácvikmi schóly, ale s vedomím, že je to vždy na väčšiu slávu, česť a oslavu Boha, schólisti vykonávajú túto činnosť s veľkou radosťou.⁹ Bezprostredným cieľom je nacvičiť liturgický spev na latinskú sv. omšu, ktorá býva spravidla jedenkrát v týždni, prípadne na omšu vo sviatok či nedeľu (napr. Gaudete či Laetare)¹⁰ alebo na vystúpenie. Zvyčajne dvakrát do roka na začiatku semestra bývajú víkendové sústredenia, na ktoré sa schóla vyberie do seminárnej chaty v obci Močiar s cieľom naštudovať hudobné skladby, ktoré vyžadujú namáhavejšiu a zdĺhavejšiu prípravu. Na týchto sústredeniach ide aj o utuženie a upevnenie súdržnosti speváckeho zboru a zjednotenie sa nielen ako hudobného telesa, ale aj ako spoločenstva bratov.

V repertoári schóly dominuje gregoriánsky chorál¹¹, okrem neho sú to duchovné piesne, slovenské

⁹ Schola cantorum v súčasnosti funguje s menším počtom spevákov ako v prvých rokoch po obnove seminára. Keďže v tých rokoch bolo v kňazskom seminári aj viac ako sto seminaristov, nebol veľký problém nájsť viac dobrých spevákov. Je teda naozaj chvályhodné, že Kňazský seminár sv. Františka Xaverského s počtom len 34 seminaristov (v akad. roku 2011-2012) má týchto 11 členov schóly, ktorí vykonávajú túto službu spevu Bohu s radosťou a láskou.

¹⁰ Keďže hlavným kresťanským obradom je omša (missa), schóla vystupuje hlavne počas svätej omše. Jej spevy sa tradične delia na stále – ordinárium (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus, Pater noster a Agnus Dei) a menlivé – proprium – určené na konkrétne sviatky, nedele i dni v roku (proprium de tempore), sviatky svätých (proprium de sanctis) a pod. Toto proprium je v tematickej jednote, vyjadruje hlavnú myšlienku konkrétnej slávnosti alebo sviatku na začiatku omše (introitus), pri príprave obetných darov (offertorium) a na prijímanie (communio) a tiež medzi čítaniami z Písma ako meditatívna odpoveď na prvé čítanie (graduale) a ako anticipácia myšlienky úryvku evanjelia (alleluia alebo v Pôste tractus).

¹¹ Gregoriánsky chorál Cirkev považuje za „spev vlastný rímskemu obradu (cantus proprius liurgiae Romanae), a preto má mať tento chorál pri liturgických úkonoch za rovnakých podmienok popredné miesto“ (Konštitúcia Sacrosanctum con-

antifóny či modernejšie duchovné piesne, tzv. sacropop¹².

Ak sa trochu pozrieme do krátkej histórie banskobystričského seminára počas jeho jestvovania v súčasnej budove v Badíne, môžeme vidieť, že hneď od jeho presídlenia v roku 1993 bola snaha mať v seminári schólu. Jej prvým vedúcim bol Branislav Koppal a schóla funguje bez prerušenia dodnes. Prvoradou úlohou schóly bolo a je rozvíjať chrámovú a liturgickú hudbu a podnecovať veriacich, ako aj samotných bohoslovcov k činnej účasti na speve. Schola cantorum príležitostne vystupovala a vystupuje aj koncertne, keď sa napríklad uskutočnil organový koncert Michala Masného, Petra Cabana a Mariána Gregora, či Koncert na chválu Krista Kráľa pri spomienke na sv. Cecíliu. Z novších koncertov spomeniem vystúpenie badínskej schóly vo februári 2011 (sviatok Katedry sv. Petra) v Katedrále sv. Františka Xaverského v Banskej Bystrici s názvom Mládežnícka sv. omša trochu inak, pri ktorej nielen odzneli spevy gregoriánskeho cha-

cilium o posvätnéj liturgii čl. 116.). Nijaký iný druh liturgickej hudby nie je natoľko úplný a presne zodpovedajúci liturgii jednotlivých slávení.

¹² Termín sacropop sa často požíva ako synonymum pre žáner „nová duchovná pieseň“, a to napriek tomu, že zahŕňa len jej určitú časť. Táto časť môže byť ale označovaná ako hlavný prúd novej duchovnej piesne, keďže všetky ostatné druhy, zahŕňajúce tento žáner, sú menované zvlášť (napr. piesne z Tai-zé, piesne chvál, detské náboženské piesne...). Porov.: FRANK, R.: *Das Neue Geistliche Lied - Neue Impulse für die Kirchenmusik*. Tectum, Marburg 2003, s. 61.

rakteru v latinčine, ale schóle sa podarilo zapojiť k činnej účasti na speve aj prítomných mladých. Začiatkom tohto roku (8. január 2012) schóla navštívila Svätý Anton. Najprv pri liturgii vo farskom kostole zaspievala slávnostnú Missa de angelis a v ten istý deň v kostole v Prenčove prezentovala v rámci ekumenického koncertu zostavu vianočnej omše v latinskom jazyku.

Badínska schola cantorum popri iných, aj novodobých žánroch liturgickej hudby, ktoré som tu spomínal, ako je napríklad sacropop, nezabúda na gregoriánsky chorál, „spev vlastný rímskej liturgii“. Preto je aj poslaním schóly naplniť túto myšlienku a podporiť obnovu interpretácie gregoriánskeho chorálu v našich kostoloch.

Záverom uvediem, že je naozaj chvályhodné, že v kňazskom seminári v Badíne, počtom bohoslovcov najmenšom zo všetkých seminárov na Slovensku, funguje takéto zoskupenie spevákov, v čom vidieť dobrý príklad pre veriacich. Tak tu stále jestvuje možnosť oboznamovať veriacich s gregoriánskym chorálom a zapájať ich do činnej účasti na tomto speve napriek jeho jazykovej a hudobnej náročnosti. Nie nepodstatným faktom je tiež to, že schóla vplyva na samotných bohoslovcov, a to aj tých, ktorí do nej nie sú priamo zapojení, čím pestuje u nich vzťah práve k spevu vlastnému rímskemu obradu. Plnohodnotné využitie gregoriánskeho chorálu v seminári je totiž predpokladom pre vyvážené spolupôsobenie spevov kňaza s odpoveďami či zvolaniami veriacich.

Nový organ v Kostole Povýšenia sv. Kríža v Ružomberku

ZUZANA ZAHRADNÍKOVÁ

Stavba píšťalového organu je v našich zeme-pisných šírkach zatiaľ stále veľkou raritou. Medzi najnovšie prírastky tohto duhu patrí aj dvojmanuálový píšťalový organ v Kostole Povýšenia sv. Kríža v Ružomberku (jezuitskom kostole). Organ bol postavený v rámci riešenia európskeho projektu ITMS 26220220040 *Implementácia a prenos výsledkov výskumu slovenskej sakrálnej hudby do umeleckej činnosti v akademickom prostredí*, v rámci aktivity 2.1 Naštudovanie a verejné prezentovanie vybraných kompozícií, ktorý realizoval riešiteľský kolektív na Katedre hudby a Ústave hudobného umenia, vedy a sakrálnej hudby na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku.

Hlavným cieľom projektu bol výskum, oživenie a propagácia národného umeleckého dedičstva Slovenska v oblasti artefaktov sakrálnej hudby, ktoré sa doteraz nedočkali vedeckej reflexie ani umeleckej

propagácie. Práve nový organ sa stal nástrojom, na ktorom už boli a v budúcnosti budú prezentované skladby, skúmané v rámci projektu, diela, ktoré po niekoľkých storočiach znovu zaznejú na verejnosti.

Organ je dielom rakúskej firmy Rieger, ktorá v tom istom čase stavala nový nástroj aj v koncertnej sále Slovenskej filharmónie v Bratislave. Autorom dispozície je riaditeľ firmy Rieger Wendelin Eberle, intonácia a ladenie organu je dielom Ryana Albashiana.

Dvojmanuálový organ s mechanickou hrou a elektrickou registrovou traktúrou bol navrhnutý priamo pre priestor Kostola Povýšenia sv. Kríža. Stavba organu bola z finančných dôvodov rozdelená do dvoch etáp. V prvej etape bolo postavených 16 registrov s nasledovnou dispozíciou:

I. manuál (C-a¹)
Principal 8', Viola 8', Octave 4', Holzgedackt 8', Su-

peroctave 2', Mixtura 1 1/3'

II. manuál (C-a¹):

Bourdon 8', Gambe 8', Vox coelestis 8', Traversflöte 4', Flöte 2', Oboe 8'

Pedal (C-f¹):

Subbas 16', Octavbass 8', Cello 8', Gedacktbass 8'

Tremolo, Spojky: II/I, I/P, II/P

V druhej fáze stavby organu budú pridané nasledovné registre:

I. manuál:

Konzertflöte 8', Blockflöte 4', Trompete 8',

II. manuál:

Hohlflöte 8', Dulciana 4', Sesquialtera 2 2/3', Plein Jeu 2',

Pedál: Choralbass 4', Fagott 16'.

Kompletný organ bude mať tak celkovo 25 registrov. Súčasťou organu je REA Combination System (s 10 000 voľnými kombináciami).

Organ pri slávnostnej svätej omši požehnal spišský emeritný biskup Mons. František Tondra, 22. novembra 2011, na sviatok sv. Cecílie – patrónky hudobníkov. Na slávnostnej bohoslužbe sa okrem iných zúčastnili aj riaditeľ a zamestnanci firmy Rieger, ako aj predstavitelia Katolíckej univerzity, mesta Ružomberok a Spoločnosti Ježišovej na Slovensku. V rámci svätej omše zazneli vybrané čas-

Foto: A. Kulan

ti z diela Suita liturgica od Petra Ebena (Vesel se, Jerusaleme a Velebí duše má Hospodina), gregoriánsky spev Cantantibus organis v podaní Scholy cantorum Katedry hudby PF KU pod vedením Janky Bednárikovej, improvizácie Ryana Albashiana a Stanislava Šurina, ktorý okrem iného na záver zahral fúgu J. S. Bacha z Passacaglie a fúgy c mol, BWV 582 a chorálovú predohru Liebster Jesu, wir sind hier, BWV 731.¹

Keďže organ bol postavený v rámci projektu zameraného na implemetnáciu hudobných diel do pedagogického procesu, jeho hlavné využitie bude spočívať pri výučbe organovej hry, bude nástrojom na interpretačné kurzy a medzinárodné súťaže, ktoré každoročne organizuje Katedra hudby na PF KU, ako aj koncertným nástrojom, či už na organové alebo komorné koncerty.

Bolo by veľkým prínosom pre spoločnosť i pre Cirkev, keby v blízkej budúcnosti vzrástol počet novo postavených alebo aj kvalitne opravených organov, ktoré by boli jednak dôstojnými hudobnými nástrojmi sprevádzajúcimi liturgiu, ako aj nástrojmi vhodnými pre rozvoj a šírenie pravého a kvalitného hudobného umenia, tak potrebného práve v terajšej dobe.

¹ Záznam zo slávnostného požehnanie organu je možné nájsť na: <http://tv.t2.sk/load.php?lang=sk&year=2011&server=ku&equal=hq&event=111122a>

Cezročné obdobie
(II. cyklus)
XII. týždeň
Štartok

R.: Pre slá - vu svoj - ho me - na vy - slo - bod' nás Pa - - ne.

1. Bože, pohanía vtrhli do tvojho dedičstva, † poškvrnili tvoj svätý chrám * a Jeruzalem obrá - ti - li na rummy.

Ž 79, 1-5. 8-9

1. Bože, pohanía vtrhli do tvojho dedičstva, † poškvrnili tvoj svätý chrám * a Jeruzalem obrátili na rummy.
2. Mŕtvolý tvojich služobníkov dali za pokrm vtákom lietavým * a divej zveri dávali telá tvojich svätých. - R.
3. Rozlievali ich krv ako vodu vókol Jeruzalema * a nemal ich kto pochovať. * a okolití Judia hanif a vysmievat'. * a okolití Judia hanif a vysmievat'.
4. Susedia nás začali potupovať * Či tvoje rozhorčenie bude bl-čat' s'á oheň? - R.
5. Dokedy ešte, Pane? Chceš sa hnevať naveky? * Či tvoje rozhorčenie bude bl-čat' s'á oheň? - R.
6. Zabudni na hriechy našich otcov; † príď nám čím skôr v ústrety so svojím milosrdenstvom, * lebo sme ve/mi úbohí. - R.
7. Pre slávu svojho mena nám pomôž, Bože, naša spása, † a vyslobod' nás; * a pre svoje meno od-pusť nám hriechy. - R.

text: Liturgické čítania na každý deň, SSV 2010, s. 724
 nápev: S. Surin

Cezročné obdobie

(II. cyklus)

XII. týždeň

Sobota

R.: Ne - za - bú - daj, Pa - ne na svo - jich ú - bo - žia - kov.

Ž 74,
1-4. 5-7.
20-21

1. Prečo si nás, Bože, tak cel - kom zavrhol * a prečo si hnevom zahorel proti ovciam tvo - jej krajiny.

* iba pred nástupom responza

2. Pamätaj na svoj ľud,
3. Vykúpil si výhonok svojho dedičstva,

* ktorý je tvoj odprvoti.
* vrch Sion, na ktorom prebývaš. — R.

4. Namier svoje kroky k večným zrúcaninám:
5. Tí, čo ťa nenávidia, rýčia uprostred tvojho mesta svätého,

* nepriateľ spustošil celú svätyňu.
* vztyčujú svoje zástavy na znak vládzstva. — R.

6. Podobajú sa tým, čo sa veľmi rozháňajú sekerou
7. Tak vylamujú brány chrámové
8. Podpáliť tvoju svätyňu,

* v hustom lese.
* a strhajú ich sekerou i hákom.
* prŕytok tvojho mena až do základu zneučili. — R.

9. Zhladni na svoju zmluvu,
10. Pokorný nech sa s hanbou nevracia,

* veď násilníci si rozložili stany po celej krajine.
* chudák a bedár budú tvoje meno velebiť. — R.

Cezročné obdobie
(II. cyklus)
XIII. týždeň
Pondelok

R.: Spa - mä - taj - te sa a ne - za - bú - daj - te na Bo - ha.

1. Prečo odriekaš mo - je prí - ka - zy * a moju zmluvu v ús - tach omieľaš?

Ž 50, 16b-23

1. Prečo odriekaš moje príkazy * a moju zmluvu v ústach omieľaš?

2. Ved' ty nenávidíš prirodok * a moje slovo odmietaš. — R.

3. Keď vidíš zlodēja, pridávaš sa k nemu * a s cudzoložníkom sa spolčujes.

4. Zo svojich úst vypúšťaš zlo * a klamstvá snuje tvoj jazyk. — R.

5. Vysedávaš si a ohováraš svojho brata, * syna svojej matky potupujes.

6. Toto páchaš, a ja by som mal mlčať? †

Myslíš si, že ja som ako ty: * teraz ťa obviňujem a hovorím ti to do očí. — R.

7. Pochopte to, vy, čo zabúdate na Boha; * inak vás zahubím a nik vám nepomôže.

8. Kto prináša obeť chrepy, ten ma ctí; * a kto kráča bez úhony, tomu ukážem Božiu spásu. — R.

text: Liturgické čítania na každý deň, SSV 2010, s. 741
nápev: S. Surin

Aleluja Por. Ž 95, 8
Nezatvrdzujte dnes svoje srdcia,
ale počúvajte Pánov hlas

Cezročné obdobie
(II. cyklus)
XIII. týždeň
Utorok

R.: Pa - ne, veď ma vo svo - jej spra - vod - li - vo - sti.

Ž 5, 5-6. 7. 8

1. Ty nie si Boh, ktorému by sa pá - ť - la neprávosť, * zlý človek nepo - bud - ne pri te - be,

3. Ty nenávidíš všetkých, čo pádajú neprávosť, * ničíš všetkých, čo ho - zoria klamstvá. (4.)

5. No ja len z tvojej veľkej milosti, * smiem vstúpiť do tvojho domu (6.)

2. ani nespravodliví ne - ob - sťo - ja * pred tvo - jím po - hľa - dom. - R.

4. Od vraha a podvodníka * sa odvracia Pán s odporom. — R.

6. a s báznou padnúť na tvár * pred tvojím svätým chrámom. — R.

text: Liturgické čítania na každý deň, SSV 2010, s. 744
nápev: R. Adamko

Cezročné obdobie
(II. cyklus)
XIII. týždeň
Streda

R.: Kto krá - ča bez ú - ho - ny, to - mu u - ká - žem Bo - žiu spä - su.

1. Počuj, Ľud môj, chcem hovoriť; †

teba, Izrael, i - dem u - sved - číť * ja, Boh, čo tvojším Bo - hom som. - R.

Ž 50, 7-13. 16b. 17

1. Počuj, Ľud môj, chcem hovoriť; +

teba, Izrael, idem usvedčiť

* ja, Boh, čo tvojším Bohom som. - R.

2. Neobviňujem ťa pre teoje obety,

* ved' tvoje žertvy stále sú predo mnou.

3. Viac z tvojho domu býčky neprijmem

* ani capov z tvojích čried. - R.

4. Lebo mne patrí všetka lesná zver,

* tisícky horskej zveriny.

5. Poznám všetko vtáctvo lietavé,

* moje je i to, čo sa hybe na poli. - R.

6. Aj keď budem hladný, nebudem pýtať od teba; * ved' moja je zem i s tým, čo ju napíňa.

7. Vari ja hovädzie mäso jedávam

* alebo pijem krv kozľáciu? - R.

8. Prečo odriekaš moje príkazy

* a moju zmluvu v ústach omieľaš?

9. Ved' ty nenávidíš poriadok

* a moje slovo odmieťaš. - R.

Cezročné obdobie
(II. cyklus)
XIII. týždeň
Štvrtok

R.: V ý - ro - ky P á - no - ve sú prav - di - vé a všet - ky spra - vod - li - vé.

Ž 19, 8-11

text: Liturgické čítania na každý deň, SSV 2010, s. 750
 nápev: M. Bartoš

1. Zákon Pánov je dokonalý, osvievuje dušu. * Svedectvo Pánovo je hodnoverné, dáva múdrosť maličkým. –R.
2. Rozhodnutia Pánove sú správne, potešujú srdce. * Príkázania Pánove sú jasné, osvecujú oči. –R.
3. Bázeň pred Pánom je úprimná, trvá naveky. * Výroky Pánove sú pravdivé a všetky spravodlivé. –R.
4. Vzácnejšie sú než zlato, než veľký drahokam, * sladšie sú než med, než medové kapky z plástu. –R.

(II. cyklus)

XIII. týždeň

Piatok

ADORAMUS TE 1/2012

text: Liturgické čítania na každý deň, SSV 2010, s. 755
nápev refrénu: R. AdamkoŽ 119,
2. 10. 20. 30. 131

R.: Nie-len z chle-ba ži-je člo-vek, a-le z kaž-dé - ho slo-va, kto-ré vy-chá-dza z Bo-žích úst.

1. Blažení tí, čo zachovávajú jeho prí-ka-zy * a celým srdcom ho vy-hľa-dá-va - jú. - R.

2. Celým svojim srdcom ťa vyhladávam; * nedaj, aby som zabúdil od tvojich príkazov. — R.

3. Túžbou za tvojimi výrokmi
sa mi duša umára, * umára jednotaj. — R.

4. Cestu pravdy som si vyvolil, * tvoje slová mám stále pred sebou. — R.

5. Hľa, túžim za tvojimi príkazmi; * nuž, oživ ma v svojej spravedlivosti. — R.

6. Otváram ústa a dych naberám, * lebo túžim za tvojimi predpismi. — R.

Cezročné obdobie (II. cyklus) XIII. týždeň Sobota

R.: Pán, Boh o-hlá-si po - koj svoj - mu ľu-du a svo - jim svä-tým.

Ž 85, 9. 11-14

1. Budem po - čúvať, čo povie Pán Boh; * on o-hlá-si pokoj svojmu ľudu a svojim svätým. - R.

2. Milosrdenstvo a vernosť sa stretnú navzájom, * spravodlivosť a pokoj sa pobozkajú.

3. Vernosť vyrastie zo zeme, * spravodlivosť zhliadne zneba. — R.

4. Veď Pán dá požehnanie * a soje plody vydá naša zem.

5. Pred ním bude kriáčať spravodlivosť * a po stópách jeho krokov spása. — R.

MYSTICKÁ HUDBA PETRA EBENA A OLIVIERA MESSIAENA A JEJ MIESTO V LITURGII

LADISLAV ONDERČIN

Hudba a liturgia

Hudba a liturgia sú spojené už od prvopočiatkov kresťanstva¹, kedy prví kresťania prevzali spevy od židov a prispôbili si ich. Postupom času sa tieto spevy vyvíjali a svoj vrchol dosiahli v podobe gregoriánskeho chorálu. Lenže ani gregoriánsky spev neustrnul a vyvíjal sa ďalej cez organum a discantus, motetá. V tomto období, v dobe panovania Karola Veľkého, nastal veľký zlom, kedy sa do liturgie okrem spevu a *cappella* zaradila aj inštrumentálna hudba. Zo začiatku iba tolerovaným, no neskôr jediným cirkevne schváleným nástrojom, ktorý sa mohol používať pri liturgii, bol organ.² Od tohto okamihu až do dnešných čias je organ neodmysliteľnou súčasťou obradov katolíckej liturgie a Cirkev mu venuje vo svojich dokumentoch náležitú pozornosť.

Organ

Inštrukcia Posvätnéj kongregácie obradov Musicam sacram o organe hovorí: „Píšťalový organ má mať v latinskej Cirkvi veľkú úctu ako tradičný hudobný nástroj, ktorého zvuk vie dodať cirkevným slávnostiam neobyčajný lesk a účinne povznáša myseľ k Bohu a k nebeským veciam.“³ Z tejto definície je zreteľné, ako si cirkev západného obradu organ veľmi ctí. Z jej druhej polovice je zrejmé, že organ dokáže svojimi zvukovými možnosťami vystihnúť tak majestátnosť a slávnosť liturgie, ako aj dotvoriť jej tajuplnosť, meditativnosť a kontemplatívnosť, čo ho predurčuje nielen k sprievodu spevu veriacich, ale aj k jeho samostatnému, sólistickému využitiu počas liturgie. Častokrát vzniká mnoho nedorozumení, kedy a ako je možné užívať organ počas liturgie sólovo. Musicam sacram aj na túto otázku odpovedá veľmi presne: *na začiatku, keď kňaz pristupuje k ol-*

*táru; na ofertórium; na prijímanie a na konci omše.*⁴ Čiže cirkevný dokument exaktne definuje, kedy môže znieť sólová organová hudba.

Otázka využitia sólovej hry organu počas liturgie je spojená s veľmi často objavujúcim sa nedorozumením ohľadom aktívnej účasti veriacich počas sv. omše. Hudba pri liturgii je v súčasnosti vnímaná kňazmi, ktorí majú veľký vplyv na to, aká hudba bude znieť počas liturgie ako „služobníčka“.⁵ A preto nepripúšťajú využiť bohatstvo inštrumentálnej hudby počas liturgie s dodatkom, že by sa tým znemožnila aktívna účasť veriacich (ktorí by nemohli spievať). Musicam sacram o aktívnej účasti veriacich hovorí: *Veriaci plnia svoju liturgickú úlohu, keď majú na nej plnú, vedomú a aktívnu účasť, ako to povaha samej liturgie vyžaduje, a na čo má kresťanský ľud mocou krstu právo a povinnosť. Táto účasť totiž:* a) *má byť v prvom rade vnútorná, ňou naozaj veriaci svoju myseľ prispôbujú tomu, čo prednášajú alebo počúvajú, a tak spolupracujú s nebeskou milosťou.* b) *má byť však aj vonkajšia, to značí, že vnútorná účasť sa má prejavovať navonok gestami, držaním tela, zvolaniami, odpoveďami a spevom.*⁶ Z formulácie jasne vyplýva, že aktívna vnútorná účasť podmieňuje vonkajšiu, čiže i pri speve musia byť veriaci vnútorne plne koncentrovaní presne v takej istej miere ako i pri počúvaní inštrumentálnej hudby. Vhodne vybratá inštrumentálna hudba naviac podnecuje meditáciu a vnútornú modlitbu veriacich a ňou formuje aj vkus poslucháča – účastníka liturgie.⁷ Veľmi zaujímavé sú myšlienky Josepha Ratzingera k tejto problematike. Hovorí: *...Sakrálna hudba bola vylúčená z liturgie v mene takzvanej 'aktívnej účasti'. Či sa táto aktívna účasť neuskutočňuje aj vtedy, keď človek vníma liturgiu vo svojom duchu alebo svojimi zmyslami? Či naozaj nie je nič 'aktívne' v tom, keď človek počúva alebo pozoruje, alebo keď je dojatý? Nie je to zmenšovanie*

¹ Joseph Ratzinger hovorí, že liturgia a hudba sú spolu už od počiatku zviazané súrodeneckým vzťahom. RATZINGER, J.: *Světský a lidský obraz liturgie a jeho odraz v liturgické hudbě*. [Citované: 20. januára 2012], Dostupné na internete: http://www.sdh.cz/sdh_htm/odjinud/index.htm

² KLINDA, F.: *Organ v kultúre dvoch tisícročí*. Bratislava: Hudobné centrum, 2000. 274 s. ISBN 80 – 88884 – 19 – 5. s. 19.

³ POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV: *Musicam Sacram* (O posvätnéj hudbe v liturgii). In *Adoremus* 1996, roč. 1, č. 1, s. 9.

⁴ POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV: *Musicam Sacram* (O posvätnéj hudbe v liturgii). In *Adoremus* 1996, roč. 1, č. 1, s. 10.

⁵ PODPERA, R.: *Liturgická hudba z pohľadu kňazov*. In *Vývinové osobitosti pestovania liturgickej hudby na Slovensku*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, 2007. ISBN 978 – 80 – 89135 – 18 – 9. s. 31.

⁶ POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV: *Musicam Sacram* (O posvätnéj hudbe v liturgii). In *Adoremus* 1995, roč. 0, č. 1, s. 11.

⁷ PAWLAK, I.: *Liturgická hudba – služobníčka kerygmy*. In *Adoremus* Te 2008, roč. 11, č. 2, s. 31.

človeka, keď ho obmedzujeme iba na ústny, čiže rečový prejav, a to práve dnes, keď vieme, že čo si rozumovo uvedomujeme a čo v nás vystupuje na povrch, to je len špic ladovca v porovnaní s tým, čo reprezentuje totalitu našej bytosti? Keď sa takto vyslovujeme, neznamená to, že sa stavíme proti úsiliu, aby spieval všetok ľud. Keď sa stavíme proti úžitkovej hudbe⁸ v liturgii, to sa stavíme proti exkluzioizmu, čiže proti stanovisku, ktoré pripúšťa len túto hudbu a všetku inú vylučuje.⁹ Týmto odsekom sme nechceli nijakým spôsobom znížiť zmysel a potrebu aktívneho spevu veriacich pri liturgii. Chceli sme len uviesť na pravú mieru tak isto dôležitú a na rovnakú úroveň stavanú inštrumentálnu hudbu v liturgii.¹⁰

Mystika, mystická hudba

Pojem *mystika*, či adjektívum *mystický* je v súčasnosti používaný veľmi často a v širokej palete rôznych situácií, čo degeneruje jeho význam. Existuje mnoho definícií, ktoré sa snažia exaktne určiť, pomenovať či popísať tento pojem. Karl Rahner v Teologickom slovníku píše: *Mystika znamená skúsenosť vnútorného sjednocujúceho setkání člověka s božskou nekonečností, z níž pochází on sám i všechno jsoucí.*¹¹ Ďalej to špecifikuje: „...skutečná křesťanská mystická skúsenosť znamená vzít s sebou svet k milujúciemu setkání s osobním Bohem.¹² Josef Sudbrack definuje mystiku takto: „Jde o jednotu s Bohem; avšak o jednotu, která se projevuje v milostném spojení a nikoli v rozplynutí; neboť jde o setkání s Kristem.¹³ Pojem *mystika* sa menil a špecifikoval plynutím dejín, avšak stále sa chápe ako osobné stretnutie s Bohom. A keďže každý človek je iná individualita charakteristická svojimi vlastnosťami, je prirodzené, že každý bude aj stretnutie s Bohom prežívať inak. Veľmi zaujímavé je podanie *mystiky* Augustom Saudreauom, ktoré prepracoval dominikán Réginald Garrigue-Lagrange. Zdôrazňujú kontinuitu normálneho života podľa víry s *mystikou*: *‘Cesta k nazírání nevede přes propasti, nýbrž*

stoupá pomalu, avšak vytrvale vzhůru až k této výši duchovního života.‘ To znamená, že hranici medzi zkušeností víry a mystikou, avšak také mezi racionalitou a iracionalitou nelze vést nějak ostře. Už racionálně – myšlenkové počínání člověka v sobě nese rysy tajemství a tajemství samo si podržuje rysy zrozumitelné racionality. Víra má v sobě stále proek poznání, jako i mystika, zůstává ve sféře víry. Víra je otevřena mystice, neboť obě jsou nesené jednou přitažlivou silou Boží. V mystice je jen zřejmější, co vždy už v životě působilo z milosti Boží, že totiž je to Bůh, který daruje (člověku) setkání s ním.¹⁴ Alois Mager túto interpretáciu *mystiky* ďalej rozvinul: *Ne nazírání a myšlení, nýbrž láska tvoří měřítko stupně duchovnosti, dokonalosti a blaženosti. Mezi Bohem a člověkem existují možnosti přímého vztahu ve vzájemné výměně lásky. Když podstata křesťanského života se má rovnat lásce a mystika je nejvyšším vystupňováním křesťanského života, pak nemůže být podstatou mystiky nazírání, nýbrž opět jen láska.*¹⁵

Jednota s Bohom konajúca sa v skúsenosti vnútorného, zjednocujúceho stretnutia človeka s Ním, kedy je celé toto stretnutie prežiarené láskou – takúto definíciu *mystiky* môžeme abstrahovať z vyššie citovaného. Je to stav človeka, ktorý kresťan súčasnosti môže zažívať počas slávenia liturgie. „Liturgia je aktívne spoločenstvo veľkňaza Ježiša Krista a jeho Cirkvi, ktoré vedie k oslave Boha a k posväteniu človeka. Oslava Boha a posvätenie človeka sú dva momenty, ktoré sú prítomné v každom liturgickom slávení. Liturgiou vzdávame Bohu povinný kult a zároveň posväcujeme seba skrze Božiu milosť.“¹⁶ Je pravdepodobné, že človek prichádzajúci do chrámu za účelom zúčastniť sa liturgie bude vnútorne pripravený na stretnutie sa s Bohom i so spoločenstvom. Hudba tým, že obsahuje nesmiernu výrazovú silu a transcendentálnosť, ktorú neobsahuje žiadne iné z umeňí¹⁷, je schopná dopomôcť spoločenstvu pripraviť sa k plnohodnotnému prežívaniu liturgie. Jaroslava Gajdošíková Zeleiová hovorí o dvoch základných

⁸ Kardinál má na mysli hudbu nižšej kvality – úžitkovú hudbu, tzn. songy, náladové piesne, ľahké melódie a obyčajné pesničky, ktoré majú podľa niektorých liturgistov nahradiť „poklad cirkvi“ (tzn. vysokoumeleckú sakrálnu hudbu tvorenú skladateľmi počas mnohých storočí) za tým účelom, aby bola liturgia zrozumiteľná každému a v každom okamihu. VRABLEC, J.: Čo hovorí kardinál Ratzinger o liturgii. In: *Diakonia* 1990, č. 3, s. 204.

⁹ VRABLEC, J.: Čo hovorí kardinál Ratzinger o liturgii. In: *Diakonia* 1990, č. 3, s. 205.

¹⁰ Popri speve, inštrumentálnej hudbe patrí na tú istú úroveň aj posvätné ticho.

¹¹ RAHNER, K. – VORGRIMLER, H.: *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. 426 s. ISBN 80-7113-212-8. s. 190.

¹² RAHNER, K. – VORGRIMLER, H.: *Teologický slovník*. Praha: Zvon, 1996. 426 s. ISBN 80-7113-212-8. s. 191.

¹³ SUDBRACK, J.: *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 150 s. ISBN 80-85527-63-4. s. 24.

¹⁴ SUDBRACK, J.: *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 150 s. ISBN 80-85527-63-4. s. 63.

¹⁵ SUDBRACK, J.: *Mystika*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 150 s. ISBN 80-85527-63-4. s. 63.

¹⁶ CABAN, P.: *Liturgika. Princípy a teológia liturgie*. Trnava: SSV, 2010. 105 s. ISBN 978-80-7162-803-3. s. 17

¹⁷ *Liturgická hudba je schopná prehlbiť výraz slova, ale nie len to, je schopná zvýrazniť rituálnu expresivitu liturgického úkonu, alebo lepšie povedané: Ona, sama hudba, je súčasťou ritu.* DUFKA, V.: *Liturgické slávenie ako základné východisko pre chápanie rituálnej hudby*. In: *Hudba v súčasnej liturgii*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, 2006. ISBN 80-89135-07-2. s. 63. *Hudba hovorí aj tam, kde chýbajú slová. Odkrýva hĺbku skutočnosti, vysvetľuje tie pravdy, ktoré je možné zachytiť jedine vďaka intuitívnemu poznaniu a ktoré môžu byť vyjadrené výlučne jazykom umenia.* PAWLAK, I.: *Liturgická hudba – služobníčka kerygmy*. In: *Adoramus Te* 2008, roč. 11, č. 2, s. 28. Môžeme teda povedať, že hudba nemá byť pri liturgii, ale liturgická hudba je v pravom zmysle slova hudbou liturgie.

psychologických funkciách hudby v liturgii: „*zmyslovo senzibilizovať – a tým aj emocionálne zosúladiť – a uspôsobiť ku komunikácii* (so Stvoriteľom, a z nej vyplývajúcej komunikácii s inými ľuďmi).¹⁸ Mystickou hudbou teda môžeme nazvať takú hudbu v liturgii, ktorá dokáže vzbudiť, vyjadriť a umocniť zážitok a skúsenosť zjednotenia s Bohom a v Bohu s bratmi.¹⁹

Mystická hudba vie teda navodiť počas liturgie u spoločenstva zvýraznenie prežívania tajomstva. Jednotlivým úkonom vie dodať expresivitu, čím zdôrazňuje ich podstatu.

Požiadavky kladené na mystickú hudbu

Mystická hudba je súčasťou liturgickej hudby, pretože zaznieva počas liturgie, a preto sa aj na ňu vzťahujú určité požiadavky, ktoré by mala spĺňať. Aby sa hudobné dielo mohlo zaradiť medzi liturgickú hudbu, musí byť dodržaných päť zásad: zásada funkčnosti, zásada triezvosti, zásada komunikatívnosti, zásada objektívnosti a zásada otvorenosti na slovo. Všetky spomenuté zásady, ktorým sa venujeme nižšie, sú rovnako dôležité. Sú navzájom poprepájané a zviazané, a preto je náročné ich od seba separovať.²⁰ Ak však predpokladáme, že mystická hudba je väčšinou inštrumentálna, žiada sa viac poukázať na tri zásady, ktoré sú v nej prítomné v oveľa väčšej miere. Sú to: zásada komunikatívnosti, zásada objektívnosti a zásada otvorenosti na slovo.

1. zásada funkčnosti – tým skôr možno uznať hudbu za liturgickú, čím viac je schopná objasniť, zvýrazniť určité vlastnosti liturgie, či kresťanskej modlitby.²¹
2. zásada triezvosti – hudba by sa nemala snažiť človeka zmanipulovať, či dostať do extázy svojím rytmom alebo nadmernou intenzitou zvuku. V liturgii má teda miesto iba hudba, ktorá neodoberá človekovi rozum a slobodnú vôľu.²²
3. zásada komunikatívnosti – hudobné dielo by malo byť zrozumiteľné spoločenstvu, aby mu napomáhalo modlitbe a meditácii. To podmieňuje taktiež požiadavky na skladateľa, ktorý hudbu pre liturgiu píše. Mal by byť členom Cirkvi, zúčastňovať sa liturgie a žiť sviatostným životom, pretože jeho tvorba úzko súvisí s jeho životom. Veľmi presne to vyjadril Ján Pavol II.

¹⁸ KRBAŤA, P. a kol.: *Psychológia hudby nielen pre hudobníkov*. Varín, 2008. 365 s. ISBN 978-80-969808-6-4. s. 248

¹⁹ KONEČNÝ, A.: *Liturgika pre hudobníkov*. Ružomberok : PF Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2004. ISBN 80-89039-53-7. s. 52.

²⁰ Separujú sa len pre lepšiu prehľadnosť.

²¹ AKIMJAK, A.: *Teologické kritériá sakrálnosti liturgickej hudby*. In: *Adoramus Te* 1998, č. 2, s. 7.

²² ADAMKO, R.: *Polyštýľovosť a polyžánrovosť v liturgickej hudbe*. In: *Vývinové osobitosti pestovania liturgickej hudby na Slovensku*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2007. ISBN 978-80-89135-18-9. s. 117.

v Liste umelcom, kde píše: *Pri stvárňovaní svojho diela sa v skutočnosti umelec sám natoľko vyjadruje, že ono predstavuje jedinečný obraz jeho bytia, teda toho, čím je a ako je. Keď umelec stvárňuje majstrovské dielo, povoláva k životu nielen svoje dielo, lež ním odhaľuje do určitej miery aj svoju vlastnú osobnosť. V umení nachádza novú dimenziu a vynikajúci výrazový prostriedok pre svoj duchovný rast. Prostredníctvom diel, ktoré vytvoril, hovorí a komunikuje umelec s druhými.*²³ Hudba je univerzálnou rečou, ktorá je schopná osloviť a napomôcť porozumieť všetkým ľuďom bez ohľadu na rasu, národnosť či spoločenské postavenie. Práve hudba má v liturgii naplniť svoju komunikačnú funkciu a pôsobiť ako prostredník stretnutia medzi zhromaždením navzájom, ale predovšetkým medzi nimi a Bohom.²⁴

4. zásada objektívnosti – vylučuje z hudby v liturgii subjektivismus prejavujúci sa v tlmočení veľkých emócií, žiaľu a pod., ktorý by mohol spoločenstvo skôr rozdeľovať ako spájať. *Existuje prvotné pokrvstvo medzi hudobným javom a náboženským vyjadrovaním. Cieľom, či zmyslom jedného i druhého je zvelebovanie Boha. Vzďialenie sa od tohto cieľa je vlastne subjektívizácia, ktorá nespája, ale oddeľuje. Namiesto toho objektívizácia to je 'unitas' hudby, modlitby a liturgie.*²⁵
5. zásada otvorenosti na slovo – hudba, ktorá zaznieva v liturgii, by mala byť inšpirovaná slovom (Logos) zo Svätého Písma. Nemala by sa obmedziť iba na jeho ilustrátorku, mala by byť umením v pravom zmysle slova s tým, že Logos je v nej, vyžaruje z nej, je jej obsahom. Hudba už od počiatkov kresťanstva dopĺňala slovo – Logos. Má schopnosť hovoriť a ohlasovať aj tam, kde chýbajú slová. Dokáže odkrývať hĺbku skutočnosti a vysvetľovať tie pravdy, ktoré môžu byť vyjadrené výlučne jazykom umenia.²⁶ K tejto otázke naviazania hudby na slovo – Logos vyjadruje zaujímavé myšlienky aj Joseph Ratzinger, ktorý hovorí: *Hudba, ktorá má sloužiť kresťanskej liturgii musí odpovedať Logu, konkrétne musí byť smysluplne prirazená slovám, ktorými se vyjadril Logos. Totéž se týká i instrumentální hudby, která se též nemůže odpoutat od vnitřního standardu Loga, který jí síce uvolňuje nekonečný prostor, ale zároveň*

²³ JÁN PAVOL II.: *List umelcom*. [Citované: 9. januára 2012], Dostupné na internete : http://www.sdh.cz/sdh_html/archiv/umelcum.htm#nahoru

²⁴ MRÁČOVÁ, B.: *Druhý dokument Universa Laus jako cesta k podstatě nového chápání liturgické hudby*. In: *Hudba v súčasnej liturgii*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2006. ISBN 80-89135-07-2 . s. 247.

²⁵ AKIMJAK, A.: *Teologické kritériá sakrálnosti liturgickej hudby*. In: *Adoramus Te* 1998, č. 2, s. 7.

²⁶ PAWLAK, I.: *Liturgická hudba – služobníčka kerygmy*. In: *Adoramus Te* 2008, roč. 11, č. 2, s. 28.

pro ni stanovuje i nepřekročitelné mantinely. Musí být ze své podstaty jiná, než hudba, která má přivést do rytmické extáze, do opojného omámení, do vzrušení smyslu...²⁷

Mystická hudba v inštrumentálnej forme má v liturgii svoje miesto. V intenciách vyššie spomenutých zásad sa má líšiť od hudby, ktorou sme neustále obklopaní vo „vonkajšom svete“. Je prirodzené, že pri stretnutí sa s Bohom mu nebudeme vzdávať chvály a vďaky profánnou, neúctivou a nehodiacou sa hudbou,²⁸ ale posvätnou, vysoko umeleckou a dokonalou. Ak súhlasíme s tým, že v hudbe sa zrkadlí aj osobnosť jej tvorca, je veľmi dôležité, aby hudbu zaznievajúcu v liturgii tvorili skladatelia oplývajúci nielen výnimočným hudobným nadaním a talentom, ale aj pravou vierou, z ktorej čerpajú silu pre život i inšpiráciu, a ktorá je pre nich tým najdôležitejším. Len takýto skladatelia sú schopní vytvoriť hudbu v pravom zmysle slova mystickú a ich samotných potom môžeme nazvať mystikmi. Medzi takýchto skladateľov bezpochyby patria Petr Eben a Olivier Messiaen. V nasledujúcom texte sa zameriame na život a myslenie skladateľov, ich svetonázor a pohľad na svet, inšpiračné zdroje ich tvorby a samozrejme aj na kompozície, ktoré sa dajú využiť pri liturgii.

Olivier Messiaen (1908 – 1992)

Francúzsky skladateľ 20. storočia Olivier Messiaen sa narodil v Avignone v roku 1908 v intelektuálne rozhládenej rodine. Jeho matka Cécile Sauvage bola uznávanou poetkou a jeho otec prekladal diela Williama Shakespeara z originálu do francúzskeho jazyka. Už od malička hrával Shakespeara svojmu bratovi. Veľmi aktívne sa venoval hre na klavíri a nasával informácie o hudbe. Hoci jeho rodina milovala hudbu, nikto sa jej profesionálne nevenoval, a teda tak silná náklonnosť Oliviera k nej bola neočakávaná. Študoval na Parížskom konzervatóriu od svojich jedenástich rokov u Marcela Duprého a Paula Ducasa. Hoci v rodine Messiaena bol vzťah k viere neutrálny, aj napriek tomu o sebe povedal, že sa narodil ako veriaci. *Ja som vždy veril. Boh je pre mňa manifest a moja koncepcia sakrálnej hudby pramení z tohto presvedčenia.*²⁹ Olivier Messiaen svo-

²⁷ RATZINGER, J.: *Před tváří andělů ti chci spívat. Řezenská tradice a liturgická reforma.* [Citované: 9. januára 2012], Dostupné na internete : http://www.sdh.cz/sdh_htm/odjinud/index.htm

²⁸ Hoci sa to veľmi často pri liturgiách stáva, čo je len poľutovania hodné. Je veľmi zaujímavé, s akou dôslednosťou sú kontrolované a schvaľované liturgické oblečenie, texty, sochy a celé sakrálne umenie, no k hudbe v liturgii akoby narastala čoraz väčšia benevolencia.

²⁹ GAVOTY, B.: *Who are You, Olivier Messiaen?* In: Tempo, roč.

ju vieru nikdy neskrýval, ani v živote, ani pri kompozícii svojich skladieb. Neotriasli ňou ani mnohé kritiky kolegov či poslucháčov. Messiaen povedal: *Hlavnou myšlienkou, ktorú chcem vyjadriť, tou, ktorá je najdôležitejšia, pretože je postavená nad všetko ostatné, je existencia právd katolíckej viery. Mám to šťastie byť katolíkom; od narodenia som veriaci a sväté texty ma udivovali už od detstva. Určitá časť mojich diel je teda určená na osvetlenie teologických právd katolíckej viery. Je to prvoradý aspekt môjho diela, najvznešenejší, nesporne najužitočnejší, najhodnovernejší a možno jediný, ktorý nebudem ľutovať v hodine mojej smrti.*³⁰ Viera v Boha a láska z Neho prameniaca je jednou z troch inšpiračných zdrojov, ktoré Messiaen používal počas svojho celého života. Božia láska vtelená do Syna – Krista, ktorá zahrňuje vďačnosť zo strany človeka a radosť, šťastie zo strany Boha. Tieto dve paradigmy sú obzvlášť dôležité. Messiaenov Boh je extaticky šťastný, naplnený blahom do takej miery, že jeho intenzita sa môže podobať zúrivosti či šialenstvu a miluje svoje stvorenia bez námietky či hraníc.³¹ Môžeme povedať, že z tohto inšpiračného zdroja pramenia aj zvyšné dva: láska k ľuďom, symbolizovaná Tristanom a Izoldou a samozrejme vtáčí spev, ktorý vychádza z lásky k prírode. Olivier Messiaen šesťdesiat jeden rokov hrával na organe Cavaile-Colla v kostole Svätej Trojice (St. Trinité), kde počas sv. omší improvizoval či hral skladby svojich súčasníkov (Dupré a iní). On sám sa cítil „zrastený s liturgiou“, ako „farník spojený s bohoslužbou.“ Neuveriteľným spôsobom ho ovplyvnila kniha Dom Columba Marmiona *Kristus vo*

58, 1961, Summer, s. 34.

³⁰ MESSIAEN, O.: *Myšlienky.* In: Slovenská hudba, roč. 19, 1993, č. 1. s. 9-15. s. 9.

³¹ BRUHN, S.: *Religious Symbolism in the Music of Olivier Messiaen.* In: *American Journal of Semiotics.* 13/4, 1996, s. 277-278.

svojich tajomstvách, pomocou ktorej Messiaen odhalil každé Kristovo tajomstvo ukryté v obradoch liturgického roku, ktoré má svoju krásu, špecifickú nádheru a svoju vlastnú milosť. Hranie počas bohoslužieb ho veľmi naplňalo: *Veľmi mi záleží na tom, že sa ako organista podieľam na nedeľnej bohoslužbe. Nachádzam sa v tej chvíli v tesnom vzťahu s tým, čo sa deje na oltári, takmer ako kňaz. Počas bohoslužby mám účasť na tajomstve, ktoré sa tu odohráva, tajomstve, ktoré sa vписuje do premenenia chleba a vína, tajomstva transsubstancie. Zatiaľčo improvizujem, je tu prítomná Najsvätejšia Sviatosť a ja viem, že v týchto chvíľach je to, čo hrám, omnoho lepšie než na koncerte.*³² Olivier Messiaen hlboko prežíval bohoslužbu, ktorej sa zúčastňoval. Otec Gaillard, ktorý pôsobil ako kňaz v Petichet a poznal Messiaena posledných 20 rokov jeho života, o ňom povedal: *Messiaen neměl povolání ke kněžství, ale měl duši kněze.*³³ Kardinál Aron Jean – Marie Lustiger, veľká postava francúzskej cirkvi, ktorý kládol dôraz na dialóg cirkvi so súčasným umením, mal veľké pochopenie pre silu umenia a preto si veľmi vážil Oliviera Messiaena. Povedal: *Musím povedať, že som bol naozaj zasiahnutý Messiaenovou hudbou. Počujem v nej to, čím môže Slovo inšpirovať skladateľa a čo môže skladateľ z prijatého Slova vyjadriť. Našiel som v tejto vyjadrenej meditácii aspekty, ktoré mi pomohli lepšie porozumieť novosti Slova, ktoré komentovala...*³⁴ Kardinál Lustiger Messiaenovi odovzdával cenu Pavla VI., kázal pri zádušnej omši za Messiaena, či otváral Festival Oliviera Messiaena. Už z citátu je jasné, ako si kardinál skladateľa nespomínal a taktiež chápal význam jeho skladieb i jeho hudobnú reč. Nazýva ho cirkevným hudobníkom a skladateľom, ktorého diela sa hrávajú počas sv. omší a sú prijímané, uznávané a milované. Veľmi zaujímavú myšlienku kardinál Lustiger vyslovil v súvislosti s Messiaenom, keď hovoril pri zahájení Festivalu Oliviera Messiaena v Kostole Najsvätejšej Trojice v Paríži 8. marca 1995: *Messiaen vytvoril nový žáner, pretože organové dielo sa tu predstavuje ako miesto, ktoré je náhle vtiahnuté do katolíckeho kultu skrze samotnú hudbu, nestavia sa na miesto bohoslužobného úkonu, ale pridáva k nemu akúsi novú dimenziu – analogickú a porovnateľnú s tým, čím bola nepochybne kantáta v luteránskom obrade, ale rozvíja sa v sviatostnom a eucharistickom priestore katolíckeho obradu. Myslím, že sa nejedná iba o nový hudobný žáner, ale tiež o nový žáner liturgický, v ktorom rola organu nespočíva iba v tom, aby sprevádzal dianie a prekryval hluk zhromaždenia, nie je tu len od toho, aby viac či menej podporoval*

³² KARS, J. R.: *Dílo Oliviera Messiaena a katolícká liturgia*. In: Salve, 2008, č. 2, s. 82.

³³ KARS, J. R.: *Dílo Oliviera Messiaena a katolícká liturgia*. In: Salve, 2008, č. 2, s. 82.

³⁴ LUSTIGER, A. J. – M.: *Úvahy nad dílem Oliviera Messiaena*. In: Salve, 2008, č. 2, s. 91.

viac či menej prítomný spev, nie je tu len pre to, aby prepožičal svoj hlas zboru či zástupu, ktorý hľadá svoj hlas, či svoje hlasy... Dáva sa počuť ako hlas. Odvážil by som sa povedať, že je to hlas koncelebranta, „koncelebranta“, ktorý sám o sebe pridáva výraz rozjímavej meditácie, ktorá prostredníctvom milosti estetického jazyka a hudby môže byť zdieľaná zástupu.³⁵ Nepochybne veľké slová veľkého kardinála,³⁶ ktoré vystihujú samotnú podstatu hudby Oliviera Messiaena.

Olivier Messiaen v roku 1977 predniesol prednášku v katedrále Notre-Dame, v ktorej vysvetlil svoje chápanie liturgickej a náboženskej hudby a rozdiel medzi nimi.

Za liturgickú hudbu Messiaen považoval len gregoriánsky chorál: *Jedine chorál v sebe nesie zároveň čistotu, radosť a ľahkosť nevyhnutné k tomu, aby sa duša vzniesla k Pravde.*³⁷ V Technike svojej hudobnej reči Messiaen zasa napísal: *Gregoriánsky chorál je nevyčerpatel'ná baňa vzácných a expresívnych melodických kontúr.*³⁸ V inom texte gregoriánsky chorál charakterizoval takto: *Duchovná hudba sa zakladá na skutočnosti, že Boh sám nikdy nezačal [...] gregoriánsky chorál [...] je pokorná anonymná práca, ktorá sa vo svojej jednoduchosti pridružuje k tejto absencii počiatku. Všetka hudba, ktorá je schopná zrieť sa dramatickej vzostupnosti [...] a zápoliť s prekážkami 'nepočiatku' je už práve tým duchovná.*³⁹ Gregoriánsky chorál Messiaen používa často a nielen v kompozíciách pre organ (*La Nativite du Seigneur, Meditations sur le Mystere de la Sainte Trinite, Corps glorieux a i.*), ale aj orchestrálnych kompozíciách (*Et exspecto Resurrectionem Mortuorum, Couleurs de la Cité céleste*). Modifikuje ho, transformuje, pretvára.

Za náboženskú hudbu Messiaen považuje, ako to povedal na prednáške v Notre-Dame: *všetko umenie, ktoré sa snaží vyjadriť Božie tajomstvo, môže byť hodnotené ako náboženské [...] všetka hudba, ktorá sa*

³⁵ LUSTIGER, A. J. – M.: *Úvahy nad dílem Oliviera Messiaena*. In: Salve, 2008, č. 2, s. 96.

³⁶ Na tomto mieste je potrebné spomenúť, že nie celá cirkevná vrchnosť tak veľmi akceptovala hudbu Oliviera Messiaena či „messiaenovský“ spôsob improvizácií ako kardinál Lustiger. O skúsenosti, ktorá to potvrdzuje, hovorí Ferdinand Klinda. Raz v nedeľu sa zastavil na tichej omši v St. Trinité, počas ktorej znela iba improvizovaná hudba. Počas sv. omše znela hudba klasického štýlu na spôsob malých Bachových chorálov. Keď sa zastavil v sakristii a zistil, kto hrá, ostal prekvapený. Následne, keď zatelefonovali na chór, aby mu prišli otvoriť, improvizácia sa ihneď zmenila a nadobudla charakteristické kontúry messiaenovskej hudobnej reči. F. Klindovi otvorila manželka O. Messiaena a ospravedlňujú sa mu vysvetlila situáciu. BÍLEK, Z.: *Stretnutia s Messiaenom. Rozhovor s profesorom Ferdinandom Klindom*. In: Adoramus Te, roč. V., 2002, č. 2, s. 3.

³⁷ KARS, J. R.: *Dílo Oliviera Messiaena a katolícká liturgia*. In: Salve, 2008, č. 2, s. 83.

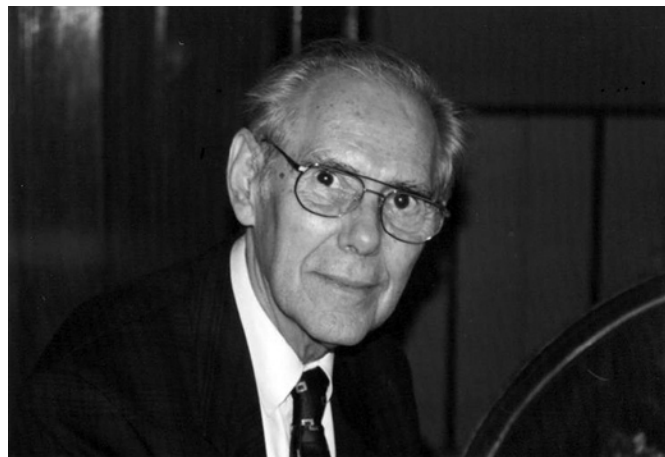
³⁸ MESSIAEN, O.: *The technique of my musical language*. Trans. John Satterfield. Paris : Alphonse Leduc, 1944. s. 33.

³⁹ KARS, J. R.: *Dílo Oliviera Messiaena a katolícká liturgia*. In: Salve, 2008, č. 2, s. 83.

s úctou približuje k božskému, posvätnému či nevyslovenému, je skutočne náboženskou hudbou so všetkou silou tohto výrazu.⁴⁰

Je nesporné, že skladby Oliviera Messiaena sú napísané modernou hudobnou rečou s jeho netransponovateľnými módmi a ireverzibilnými rytmami a snažia sa tlmočiť pravdy viery svojim obsahom. Olivier Messiaen si je toho vedomý a vysvetľuje, že pre lepšie pochopenie jeho diela by mal byť človek hudobníkom. Pravdaže sú poslucháči, ktorí nie sú hudobníkmi. Ak však niekto ide počúvať jeho hudbu, ktorá sa snaží byť komentárom k mystériám Krista, je jednoduchšie, ak je veriaci. K pochopeniu timbrov, harmónií a zvukového komplexu jeho hudby by mal mať poslucháč rád farby. Mal by byť senzitívny k farbám a ak je to možné, mal by chápať vzťah medzi zvukom a farbou.⁴¹ Messiaen nehovorí, že poslucháči, ktorí nie sú hudobníci či veriaci nepochopia jeho hudbu, bude to však pre nich o niečo náročnejšie.

Oliver Messiaen bol nesmierne plodným skladateľom a pre organ napísal množstvo skladieb. Mnohé z nich sú usporiadané do cyklov napr. *L'Ascension* (Nanebovstúpenie), *La Nativité du Seigneur* (Narodenie Pána), *Les Corps glorieux* (Oslávené telá), *Messe de la Pentecote* (Svätodušná omša), *Livre d'orgue* (Organová kniha), *Méditations sur le mystère de la Sainte Trinité*, *Livre du Saint Sacrement* (Kniha Najsvätejšej sviatosti). Iba štyri skladby nie sú zaradené do cyklov: *Esquisse modale* (Modálna skica), *Le Banquet céleste* (Nebeská hostina), *Diptyque* (Diplych), *Appatition de l'église éternelle* (Zjavenie večnej Cirkvi). Všetky organové skladby sú presiaknuté duchovným obsahom a vznikli z podnetu významných sviatkov počas cirkevného roku. Ku každej skladbe Messiaen napísal citát zo Svätého písma alebo liturgické či duchovné texty. Napísal taktiež k nim aj sprievodné slovo, kde vysvetľuje okolnosti vzniku, spôsob spracovania citácií, ak sa nejaké v skladbe nachádzajú a pod. V intenciách vyššie spomenutých informácií môžeme konštatovať, že skoro celá organová tvorba Oliviera Messiaena sa dá využiť počas liturgie. Samozrejme pod podmienkou, že v chráme sa bude nachádzať organ v uspokojivom stave a s vyhovujúcimi parametrami, ktoré Messiaenova hudba vyžaduje. Messiaenova organová hudba pokrýva skoro celý liturgický rok počnúc Vianocami, Veľkou nocou, Nanebovstúpením, cez Zoslanie Ducha Svätého, sviatok Najsvätejšej

Trojice, sviatok Najsvätejšieho Tela a Krvi a končiac sviatkom Všetkých svätých. Viac ako sedem hodín hudby a skladby ktoré predstavujú jeden z nejpozoruhodnejších zvukových svätostánků dějin hudby, oslavujících Boha.⁴²

Petr Eben (1929 – 2007)

Petr Eben, významný český skladateľ, sa narodil v roku 1929 v Žamberku v učiteľskej rodine. Otec, pochádzajúci z pražskej židovskej rodiny, učil sedem rokov francúzsky jazyk v Carihrade a po návrate do vlasti sa stal školským inšpektorom. Pred uzatvorením manželstva sa síce dal pokrstiť, no vieru nepraktizoval. Ebenova matka pochádzala z hlboko veriaceho katolíckeho prostredia. Petr Eben tak mal možnosť výberu. Sám hovorí: *Není jiné oblasti, které by tak málo snášela jakýkoliv nátlak, přesvědčování nebo vnucování jako oblast duchovního života.*⁴³ Eben okúsil počas II. svetovej vojny mnoho nepríjemných zážitkov, ktoré pramenili z jeho židovského pôvodu. Od opovrhnutia učiteľom a spolužiakmi, cez nútený odchod z gymnázia a nástup do práce v kameňolome, až po internovanie do koncentračného tábora Buchenwald. Veľmi silný zážitok, ktorý Ebena nesmierne ovplyvnil a donútil premýšľať o zmysle života, sa stal na Veľký piatok v Buchenwalde: *... Viděl jsem smutnou kořist smrti, když jsme kopali masové hroby a ukládali do nich mrtvé po náletech. Ale jen jednou jsem se díval smrti opravdu do očí a na ten okamžik nikdy nezapomenu. Bylo to v táboře na Velký pátek pětáctýřicátého. Nacisté nás najednou odváděli místo do práce někam do lesů, prý na odšívavení. Vynořila se budova s vysokým komínem. Při vstupu nás svolkli do naha, odebrali nám šatsvo a hnali nás do místností se sprchami. Věděli jsme dost, nepotřebovali jsme poučení. Nikdo to ovšem nevyslovil. Když se zavřeli dveře, chytli jsme se s bratem za ruce a čekali, co z těch sprch*

⁴⁰ KARS, J. R.: *Dílo Oliviera Messiaena a katolícká liturgie*. In: *Salve*, 2008, č. 2, s. 83.

⁴¹ NICOLS, R.: *Messiaen: Roger Nichols Talks to the Composer, who is 70 on December 10*. In: *Music and Musicians*. roč. 27, 1978, December, s. 20.

⁴² KARS, J. R.: *Dílo Oliviera Messiaena a katolícká liturgie*. In: *Salve*, 2008, č. 2, s. 80.

⁴³ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5. s. 39.

půjde. Byla to nekonečná chvíle v hrobovém tichu a smrt byla tak blízko, že jsme se jí mohli dotýkat. Pak najednou z těch sprch začala téct voda a já s tím proudem vody objímal život jako nesmírný dar. Snad musí člověk prožít ono absolutní ohrožení života, aby celým srdcem poznal jeho cenu.⁴⁴ Pri preberaní Umeleckej a kultúrnej ceny nemeckých katolíkov od Nemeckej biskupskej konferencie v roku 1998 ešte dodal: *Ještě než začala téct voda, bylo mi dáno nahlédnout za hranice života. Náhle jsem byl naprosto beze strachu. Dospěl jsem k jakémusi nedefinovatelnému, ale velmi silnému přesvědčení, že život nekončí smrtí. Tento okamžik považuji za počátek své duchovní cesty. Mohl jsem se jednoznačně přesvědčit o tom, že víra je síla, která pomáhá přežít.*⁴⁵ S týmto hlbokým presvedčením Petr Eben vstupuje do päťdesiatych rokov, kedy bol akýkoľvek náboženský prejav úplne neprijateľný a postihovaný. Za jeho svetonázor bolo viackrát ohrozené jeho štúdium na Akadémii umení v Prahe, na ktorej študoval v rokoch 1948 – 1954 klavír (F. Rauch) a kompozíciu (P. Bořkovec). Veľké zázemie mu poskytovala rodina, hlavne jeho manželka Šárka (sestra Ilju Hurníka), s ktorou sa Eben oženil v roku 1953. Ich rodinná pohoda však netrvala dlho, pretože už dva mesiace po svadbe ho predvolali na výsluch na Bartolomejskú ulicu, kde sa nachádzala Väznica uniformovanej Národnej bezpečnosti.⁴⁶ Výsluch trval osem hodín a jeho dôvodom boli schôdzky *Katolíckej akcie*, ktoré sa konali v Ebenovej izbe.

Petr Eben pôsobil vyše 30 rokov ako pedagóg na Katedre hudobnej vedy Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe, mnoho koncertoval a samozrejme komponoval. Akadémiu umení ukončil *Symfoniou gregorianou* (1954), vyše 50 minútovým dielom pre organ a orchester, potom nasledovala *Musica dominicalis* (Nedeľná hudba, 1957 – 1959). Štvorčasťová skladba pre organ, v ktorej Eben vzdával hold sviatočnosti organového zvuku, ako aj nedeli. Keď sa jeho kolegovia dozvedeli, že píše skladbu pre organ s duchovnou tematikou, veľmi sa čudovali. Eben spomína: *Kolegové mi říkali. Proč píšeš takovou věc, která Ti bude ležet v psacím stole? Ja s tím počítám, ja to psát musím. Je to moje vnitřní přání, je to moje touha. A či se to bude hrát nebo ne, ja to prostě píši. A pak, a to je ten paradox, to Moto ostinato je takový hit, že jsem ho slyšel na všech kontinentech, takže člověk nikdy neví, jaký bude osud skladby.*⁴⁷ Sta-

nislav Šurin, organista a priateľ Petra Ebena, v rádiu Lumen v programe Pohoda s klasikou potvrdil Ebenovu túžbu, potrebu písať také skladby, ktoré vyvierali z jeho vnútra. Hovorí: *To, čo tu zanechal, robil z vlastného presvedčenia. Nerobil to preto, aby zarobil peniaze, aby sa presadil. Bol to boží človek, z ktorého to muselo vyjsť von...*⁴⁸ Život Petra Ebena stál na troch pilieroch: duchovná sféra, rodina a hudba. V hudbe, ktorej sa venoval celý život, videl možnosť stretnutia sa s druhým človekom. Vždy k nej pristupoval maximálne zodpovedne, pretože ju nepovažoval iba za nejaký experiment či monológ umelca, ktorý nikoho neosloví. Eben hovorí: *Vždycky jsem v hudbě spatřoval řeč, kterou se na někoho obracím; je pro mne nositelkou poselství. Při komponování vidím v duchu lidi sedící v sále a během práce poslouchám rozepsanou skladbu jejich ušima. Kdybych neměl nikoho, kto by mi naslouchal, nedokázal bych tvořit.*⁴⁹ Hudba bola pre neho priestor na vytvorenie vzťahu ja a ty. Skladba nebola pre neho iba nejakým vypusteným balónikom, ktorý nenávratne odletí a viac ho niet, ale loptou, ktorú hodil a čaká ju naspäť. Po čase o Ebena prejavili záujem renomované západné univerzity, no on zostal vo svojej vlasti, v Československu. Cítil, že vo svojej domovine je viac potrebný prostredníctvom svojej hudby posilňovať ľudí vo viere. *Nebyl jsem do té míry pronásledován, aby mně to nutilo uprchnout. Byl jsem pouze občas 'přidušen'. A jakkoli to zní paradoxně, pro umělecký i duchovní vývoj jsou někdy překážky spíše užitečné. Člověk je většinou jako citrusové ovoce: dobrovolně šťávu nevydává, jde to jen pod tlakem. Rozhodující pro setroání v této zemi byl ovšem i pocit přátelství s těmi, kdo zde žili, a zároveň jakási dobrovolná spolupráce s 'vyšší řízí'.*⁵⁰

Eben bol neobyčajne umelecky vnímavý človek, ktorý obdivoval výtvarné umenie, poéziu, čo potvrdzujú jeho skladby inšpirované týmito druhmi umenia. Avšak najbližšie k duchovnému svetu má podľa neho hudba, pretože: *sochař pracuje s hlinou a malíř s barvou, i sebekřehčí poezie je vázaná na konkrétní slova; jen hudebník pracuje s něčím, co je zcela abstraktní a přitom velmi reálné, s něčím, co se nedá nahlmatat, a co přece existuje, má své zíkovy, své dimenze. A proto lze brát prostor ducha jako realitu. Je mi někdy strašně líto, když si uvědomuji, jak je ten nádherný bohatý svět hudby... uzavřený a nepřístupný velké většině lidí. [...] Řekl bych, že to platí i o světě víry, který má ovšem pro toho, kdo do něho vstoupí, nekonečně větší význam.*⁵¹

⁴⁴ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5. s. 36.

⁴⁵ BRETSCHEIDER, W.: *Vox clamatis – Petr Eben*. In: *Salve*, 2008, č. 2, s. 69.

⁴⁶ PROKOP, T.: *Věznice Praha – Bartolomějská ulice*. [Citované: 22. február 2012], Dostupné na internete : http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_pha_bartolom.php

⁴⁷ Petr Eben takto spomína na Nedeľnú hudbu v relácii, ktorú pripravila Etela Čárska a Lýdia Urbančíková pre Košické štú-

dio Slovenského rozhlasu v roku 1992.

⁴⁸ Pohoda s klasikou, red. Diana Rauchová. Rádio Lumen, 13. 10. 2010.

⁴⁹ EBEN, P.: *Cesty životem – Adresáti mé hudby*. In: *Květy*, roč. XXXIX, 1989, č. 22, 25. květen. s. 39.

⁵⁰ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5. s. 134.

⁵¹ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995.

Petr Eben bol počas celého svojho života nesmierne pokorný, pracovitý človek, ktorý nikdy nikoho neurazil svojim slovom alebo činom, vždy ochotný pomôcť. Ku koncu života ho sužovala choroba, ktorá mu brala mnoho síl. Avšak až do konca svojho života mu bol Boh a hudba, rodinu nevynímajúc, tým najdôležitejším. Eliška Prokschová, ktorá sa o Petra Ebena starala od roku 2005 do jeho smrti, povedala: *Petr byl laskavý. Čistá laskavá bytost. [...] Petr Eben mi ... řekl o víře, jako o vztahu a teskném randění s naším nebeským Otcem, víc, než bych si mohla přecíst v jakémkoli tisícistránkovém životopise svatých. Ano, ta hudba mu zůstala až do konce. [...] Hudba byla jeho život, hudba, která oslavovala Hospodina.*⁵² Kardinál Miroslav Vlk pri sv. omši k nedožitým 80. narodeninám Petra Ebena povedal: *Myslím, že u Petra Ebena je nutné vidět – víc než u ostatních skladatelů – jeho srdce. Je to zrcadlo jeho hudby. Ty dvě věci nelze od sebe oddělovat: srdce a duši skladatelovu a jeho dílo. A proto jeho hudba tak silně působí. Jeho krásné srdce a jeho velký duch žijí v jeho skladbách. A jeho život a dílo: evangelizace životem úzce spojeným s krásou, s Bohem-krásou.*⁵³

Petr Eben pri komponovaní svojich skladieb vychádza z dvoch inšpiračných zdrojov: z ľudovej piesne a z gregoriánskeho chorálu.⁵⁴ Z týchto dvoch koreňov hudobného prejavu vystaval Eben väčšinu svojich kompozícií. Eben sa s gregoriánskym chorálom stretol už ako chlapec, keď počas II. svetovej vojny hrával v kostole v Českom Krumlove a cez vianočné sviatky a letné prázdniny chodil do honorakúskeho kláštora Schlierbach. Tam detailne spoznal kláštorný život, modlitbu liturgie hodín. Do kláštorného prostredia sa Eben dostal ešte dvakrát. V roku 1966 navštívil francúzske Solemnes, centrum poznávania gregoriánskeho chorálu, kde gregoriánsky chorál študoval. Žil tam spolu s mníchmi. Denný režim zahrňoval šesť bohoslužieb a mlčanie s vyhradeným časom na rozprávanie. Tam Eben pochopil mníšske odriekanie sa. V roku 1973 Eben navštívil benediktínsky kláštor v španielskom Montserrate, kde sa zišli skladatelia zaoberajúci sa duchovnou hudbou.⁵⁵ Petr Eben poznal teda gregoriánsky chorál detailne. Pociťoval, že tak ako v ži-

vote v ťažkých časoch človek potrebuje nejakú oporu, pevnú pôdu pod nohami, tak aj pri kompozícii potrebuje niečo, o čo sa môže oprieť. Hovorí: *Proto jsem – spíše z impulsivního citení než z racionální reflexe – cítil potřebu čerpat zo samotných kořenů hudby, z těch prazdrojů, jenž nám ještě zaručují ryzí štávu v nejsilnější koncentraci, abych použil obratu z Petrovy epistoly, jako dítky novorozené, požadující čistého mléka duchovního.*⁵⁶ Petra Ebena na gregoriánskom chorále fascinujú jeho tri rysy: 1) jednohlas – jednoduchosť a zároveň autonómnosť melódie, 2) harmonická labilnosť a viacznačnosť, kde si poslucháč môže vysvetliť harmonický priebeh, 3) rytmická uvoľnenosť – kde skladba nie je viazaná okovami prízvučných a neprízvučných dôb. Petra Ebena na gregoriánskom choráli dojíma, vedľa obsahu, jeho zrejma pokora. *Tady skladatel ještě neví o slávě, tady pracuje jako každý jiný – uprostřed společenství, kterému slouží, anonymně a bez nároků na originalitu.*⁵⁷ Eben používa gregoriánsky chorál v množstve svojich skladieb počnúc organovými (*Musica dominicalis, Laudes, Faust, Versetti a i.*), liturgickými (*Liturgické zpěvy, Missa cum populo a i.*), orchestrálnymi (*Vox clamantis*) až po kompozície pre deti (*Zvědavé písničky*).⁵⁸

Petr Eben rozlišuje hudbu spirituálnu a hudbu liturgickú. Skladateľ sám popísal rozdiel medzi nimi veľmi jasne a zreteľne, a preto tu sprostredkúvame čitateľovi celý Ebenov text: *Té první (spirituální – pozn.) jsem věnoval celou svou tvůrčí práci a byl bych šťastný, kdyby mé skladby mohly alespoň nepatrně přispět ke spiritualizaci světa, které se dnes příliš utápí v hmotnosti a ztrácí vlastní cíl života. Do této kategorie patří všechna má témata: humanizmus, láska, pokoj mezi lidmi, orientace na všechno krásné, od architektury Prahy po Chagallova okna, souzněné s poezií, nadšení z krásy řeči cizích, zklidněné našeho chvatu, usebrání v hektickém toku našich dnů. V té druhé, tj. liturgické hudbě spatřuji úkol, který mi je uložen společenstvom věřících lidí, ať už jakéhokoliv vyznání; plnění tohoto úkolu souvisí s mým přesvědčením o jisté služebnosti hudby, oproti pojetí komponování jako seberealizace.*⁵⁹

Petr Eben veľkú časť svojich kompozícií venoval svojmu najobľúbenejšiemu nástroju – organu. V mnohých ako stavebný materiál použil gregoriánsky chorál a boli komponované na koncertné a zároveň aj liturgické využitie. Medzi takéto kompozície patria: *Deset chorálních předeher* (1972), *Malá chorální partita* (1978), *Versetti* (1982), *Dvě*

ISBN 80-7039-218-5. s. 40-41.

⁵² VÁVROVÁ, M.: *Petr Eben a uplatnění jeho liturgické hudby v brněnské diecézi*. Diplomová práca. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2011, s. 26.

⁵³ VLK, M.: *Homilie při mši za Petra Ebena u příležitosti jeho nedožitých 80. narozenin*. [Citované: 22. február 2012], Dostupné na internete : <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=318>

⁵⁴ V knihe Evy Vitovej – *Petr Eben* je uverejnený text, kde Eben vysvetľuje jeho zaujatie, vzťah, ako i vnímanie gregoriánskeho chorálu. VÍTOVÁ, E.: *Petr Eben*. Praha : Baronet, 2004. ISBN 80-7214-743-9. s. 283-295.

⁵⁵ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5. s. 40, 136.

⁵⁶ VÍTOVÁ, E.: *Petr Eben*. Praha : Baronet, 2004. ISBN 80-7214-743-9. s. 284.

⁵⁷ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5. s. 73.

⁵⁸ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5. s. 73.

⁵⁹ VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5. s. 41.

slavnostní preludia (1990, 1992). Do ďalšej kategórie patria skladby, ktoré využívajú gregoriánsky chorál a z neho vychádzajú. Hoci primárne neboli komponované pre liturgiu, svojou vysokou umeleckou hodnotou, ako aj obsahovou tematikou by sa mohli použiť počas liturgie: *Musica dominicalis* (1959), *Laudes* (1964), *Dvě chorální fantasie* (1972), *Job* (1987), *Biblické tance* (1991), *Amen – staň se* (1993), *Improvizacia na pieseň 'Matka Božia trnavská'* (2001). Petr Eben viackrát pomenoval svoj vzťah k organu a hru na ňom ako stretnutie sa s potešením. Nazval ho svojim osudovým nástrojom, a práve preto mu dedikoval toľko skladieb, do ktorých vložil hlboké obsahy, ktoré majú osloviť človeka. Ku každej skladbe napísal Eben tzv. krstný list, v ktorom opisuje okolnosti vzniku kompozície; incipity skladieb, z ktorých vychádza i spôsob práce s nimi. Jeho organové skladby svojou náplňou, myšlienkami dokážu liturgii dodať neopakovateľnú atmosféru. Je to určite preto, že hudba sa vlastne dotýka už sveta, ktorý je nepostihnuteľný. Je to niečo, čo nás vedie k transcendentnu. Myslím, že každá dobrá skladba je svedectvom o krásnejšom duchovnom svete.⁶⁰

Petr Eben a Olivier Messiaen, dvaja veľkí skladatelia, improvizátori, pedagógovia, umelci, katolíci, intelektuáli, majú oveľa viac spoločného, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Ich vášňou bol kráľovský nástroj – organ, ku ktorému mali celý život veľmi blízko a veľkú časť svojho diela venovali práve tomuto nástroju. Jeden pôsobil desaťročia ako organista v chráme, druhý písal ordinárie i omše a aktívne ich učil ľud zhromaždený v kostole. Obaja milovali gregoriánsky chorál, ktorý sa stal pre nich východiskom pri komponovaní ich skladieb. Skúmali ho, analyzovali a hlavne často spracovávali. Ich dielo je ním prežiarené. Prežiarené slovom – Logom. Ich hlboká a živá viera sa odráža vo všetkom, čomu sa venovali. Obaja žili v dobe, keď v hudbe vládlo experimentovanie, no oni sa svojimi skladbami snažili spiritualizovať svet a osvetliť teologické pravdy viery. Ich vzťah k Bohu bol pre nich niečo tak dôležité a zásadné, že ich nič od neho nedokázalo odtrhnúť. Jeden žil v slobode a druhý v totalite, no obaja cítili zodpovednosť voči sebe i Bohu a nikdy nepoľavili. Preto ich životy môžeme nazvať svätými a ich hudbu mystickou.

BIBLIOGRAFIA:

ADAMKO, R.: *Polyštýlovosť a polyžánrovosť v liturgickej hudbe*. In: Vývinové osobitosti pestovania liturgickej hudby na Slovensku. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2007. ISBN 978-80-89135-18-9.

AKIMJAK, A.: *Teologické kritériá sakrálnosti liturgickej hudby*. In Adoramus Te 1998, č. 2.

BANISTER, P.: *Messiaen as preacher and evangelist in the context of European modernism*. [Citované: 18. február 2012], Dostupné na internete : <http://olivier-messiaen.net/sitedocs/papers/Bannister.pdf>

BEECHY, G.: *Christian Symbolism in Messiaen's Music*. In: Musical Opinion, 1981, č. 4. s. 261-262.

BÍLEK, Z.: *Stretnutia s Messiaenom. Rozhovor s profesorom Ferdinandom Klindom*. In Adoramus Te, roč. V., 2002, č. 2, s. 3.

BRETSCHNEIDER, W.: *Vox clamatis – Petr Eben*. In: Salve, 2008, č. 2, s. 67-77.

BRUHN, S.: *Religious Symbolism in the Music of Olivier Messiaen*. In: American Journal of Semiotics. 13/4, 1996, s. 277-278.

BUWEN, D.: *Gregorianik im Werk Olivier Messiaens*. In: Musik und Kirche 71, 2001, s. 349-355.

CABAN, P.: *Liturgika. Princípy a teológia liturgie*. Trnava : SSV, 2010. 105 s. ISBN 978-80-7162-803-3.

ČÁRSKA, E.: *Osobnosť skladateľa približujeme aj rozhovorom, ktorý poskytl Etela Čárska*. In: Verbum, roč. 8, 1997, č. 5, s. 283-286.

ČÁRSKA, E.: *Oslovený osudom : umelecké a životné pravdy Petra Ebena*. In: Rozhlas a televízia, roč. 53, 1992, č. 15, s. 1.

EBEN, P.: *Cesty životem – Adresáti mé hudby*. In: Květy, roč. XXXIX, 1989, č. 22, 25. květen. s. 39.

DUFKA, V.: *Liturgické slávenie ako základné východisko pre chápanie rituálnej hudby*. In: Hudba v súčasnej liturgii. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2006. ISBN 80 - 89135 - 07 - 2 .

GARCIA, S. R.: *Mystická zkušenosť*. In: Teologické texty, 2003, č. 5. [Citované: 09. december 2011], Dostupné na internete : <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-5/Mysticka-zkusenost.html>

⁶⁰ ČÁRSKA, E.: *Oslovený osudom : umelecké a životné pravdy Petra Ebena*. In: Rozhlas a televízia, roč. 53, 1992, č. 15, s. 1.

- GAVOTY, B.: *Who are You, Olivier Messiaen?* In: Tempo, roč. 58, 1961, Summer, s. 34.
- HARLEY, M. A.: *To be God with God: Catholic Composer and the mystical Experience.* In: Contemporary Music Review roč. 12, 1995, č. 2. s. 125-145.
- JÁN PAVOL II.: *List umelcom.* [Citované: 9. januára 2012], Dostupné na internete : http://www.sdh.cz/sdh_htm/archiv/umelcum.htm#nahoru
- KARS, J. R.: *Dílo Oliviera Messiaena a katolícká liturgie.* In: Salve, 2008, č. 2, s. 79-89.
- KLINDA, F.: *Organ v kultúre dvoch tisícročí.* Bratislava : Hudobné centrum, 2000. 274 s. ISBN 80-88884-19-5.
- KOHUT, V. P.: *Mezinárodní kongres o mystice.* In: Teologické texty, 2003, č. 5. [Citované: 09. december 2011], Dostupné na internete : <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-5/Mezinarodni-kongres-o-mystice.html>
- KOHUT, V. P.: *Mystikové a církve.* In: Teologické texty, 2006, č. 2. [Citované: 09. december 2011], Dostupné na internete : <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-2/Mystikove-a-cirkev.html?co=mystika>
- KONEČNÝ, A.: *Liturgika pre hudobníkov.* Ružomberok : PF Katolíckej univerzity v Ružomberku, 2004. ISBN 80-89039-53-7.
- KRBAŤA, P. a kol.: *Psychológia hudby nielen pre hudobníkov.* Varín, 2008. 365 s. ISBN 978-80-969808-6-4.
- LUSTIGER, A. J. – M.: *Úvahy nad dílem Oliviera Messiaena.* In: Salve, 2008, č. 2, s. 91-97.
- MESSIAEN, O.: *Myšlienky.* In: Slovenská hudba, roč. 19, 1993, č. 1. s. 9-15. s. 9.
- MESSIAEN, O.: *The technique of my musical language. Trans. John Satterfield.* Paris : Alphonse Leduc, 1944.
- MRÁČOVÁ, B.: *Druhý dokument Univerza Laus jako cesta k podstatě nového chápání liturgické hudby.* In: Hudba v súčasnej liturgii. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2006. ISBN 80-89135-07-2 .
- NAVRÁTIL, M.: *Olivier Messiaen. Medailon ke 100. výročiu narodenia.* Ostrava : Montanex, 2008. ISBN 978-80-7225-279-4.
- NICOLS, R.: *Messiaen: Roger Nichols Talks to the Composer, who is 70 on December 10.* In: Music and Musicians. roč. 27, 1978, December, s. 20.
- PAWLAK, I.: *Liturgická hudba – služobníčka kerygmy.* In: Adoramus Te 2008, roč. 11, č. 2.
- Pohoda s klasikou, red. Diana Rauchová. Rádio Lumen, 13. 10. 2010.
- PODPERA, R.: *Liturgická hudba z pohľadu kňazov.* In: Vývinové osobitosti pestovania liturgickej hudby na Slovensku. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2007. ISBN 978-80-89135-18-9.
- POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA OBRADOV: *Musica Sacram (O posvätnéj hudbe v liturgii).* In: Adoremus 1996, roč. 1, č. 1.
- PROKOP, T.: *Věznice Praha – Bartolomějská ulice.* [Citované: 22. február 2012], Dostupné na internete : http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_pha_bartolom.php
- RAHNER, K. – VORGRIMLER, H.: *Teologický slovník.* Praha : Zvon, 1996. 426 s. ISBN 80-7113-212-8.
- RATZINGER, J.: *Duch liturgie.* Trnava : Dobrá kniha, 2005. 192 s. ISBN 80-7141-477-8.
- RATZINGER, J.: *Před tváří andělů ti chci spívat. Řezenská tradice a liturgická reforma.* [Citované: 9. januára 2012], Dostupné na internete : http://www.sdh.cz/sdh_htm/odjinud/index.htm
- RATZINGER, J.: *Světský a lidský obraz liturgie a jeho odraz v liturgické hudbě.* [Citované: 20. januára 2012], Dostupné na internete : http://www.sdh.cz/sdh_htm/odjinud/index.htm
- SLÁDEK, K.: *Východiská pro (nejen) křesťanskou mystiku.* In: Teologické texty, 2008, č. 1. [Citované: 09. december 2011], Dostupné na internete : <http://www.teologicketexty.cz/casopis/2008-1/Vychodiska-pro-nejen-krestanskou-mystiku.html?co=mystika>
- STANČEK, L.: *Kapitoly o hudobnom umení.* Ružomberok : Obroda, 1944.
- SUDBRACK, J.: *Mystika.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995. 150 s. ISBN 80-85527-63-4.

VÁVROVÁ, M.: *Petr Eben a uplatnění jeho liturgické hudby v brněnské diecézi*. Diplomová práce. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2011.

VÍTOVÁ, E.: *Petr Eben*. Praha : Baronet, 2004. ISBN 80-7214-743-9.

VLK, M.: *Homilie při mši za Petra Ebena u příležitosti jeho nedožitých 80. narozenin*. [Citované: 22. február 2012], Dostupné na internete : <http://www.kardinal.cz/index.php?cmd=article&articleID=318>

VONDROVICOVÁ, K.: *Petr Eben*. Praha : Panton, 1995. ISBN 80-7039-218-5.

VRABLEC, J.: Čo hovorí kardinál Ratzinger o liturgii. In *Diakonia* 1990, č. 3.

VRAGAŠ, Š.: *Teologický a náboženský slovník*, II. diel L – Ž. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 2008. ISBN 978-80-7162-734-0.

WEISENHOFER, A.: *Liturgia a umenie*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1950.

WOZNA-STANKIEWICZ, M.: *Tvorivé idey Oliviera Messiaena*. In: *Slovenská hudba*, roč. 29, 2003, č. 2, ISSN 1335-2458. s. 263-276.

Udalosti v oblasti cirkevnej hudby

Amantius Akimjak

Vážení čitatelia v tejto rubrike uvádzame informácie o festivaloch, kantorských kurzoch, koncertoch a ďalších podujatiach z oblasti cirkevnej hudby, ktoré sa pripravujú alebo sa už uskutočnili. Táto rubrika je k dispozícii všetkým tým, ktorí takéto podujatie pripravujú, organizujú alebo sa na nich zúčastnia. **Stačí do redakcie Adoramus Te poslať informáciu o takomto podujatí na adresu Adoramus Te, Klčov č. 27, 053 02 Spišský Hrhov alebo emailom: amo@stonline.sk** Redakcia ju zrediguje a uverejní. Nevyžiadané príspevky redakcia nevracia a vyhradzuje si právo na výber a úpravu príspevkov v tejto oblasti.

ČO BOLO:

Hudobná slávnosť na Troch kráľov

Na sviatok Zjavenia Pána, 6. januára 2012, si veriaci v Dolnom Kubínej spomínali na príchod troch kráľov do Betlehema, požehnávali trojkráľovú vodu a vychutnávali jeden z najvýznamnejších vokálnych koncertov, aký sa v meste pod Chočom za niekoľko posledných rokov zorganizoval. S programom *Vox evangelica* sa o 16:00 hod. vo Farskom kostole sv. Kataríny Alexandrijskej predstavil pražský súbor Schola Gregoriana Pragensis. Českí speváci uviedli bohatý výber chorálnych a viachlasných spevov z českých rukopisov 15. storočia, rozdelený do štyroch tematických častí: Boží majestát, Božie narodenie, Mária, Kráľovná a Pomocnica a Svätci pred Božím majestátom. V ňom dominovali diela zabudnutého a znovu objaveného klenotu českej renesančnej polyfónie Petra Wilhelma de Grudenz.

Aj napriek faktu, že hlavný dirigent a zakladateľ schóly David Eben na Oravu nepricestoval, súbor poslucháčom poskytol vynikajúce podchyte-

nie miestami veľmi náročnej polyfonickej faktúry a v chráme navodil autentickú atmosféru stredovekej bohoslužby v Čechách. Vyše hodinový koncert pod vedením druhého dirigenta Hasana El-Duniaa viditeľne upútal publikum aj napriek štýlovej a poslucháckej náročnosti programu. Nepochybne k tomu prispeli aj priestorové variácie spevákov, ktoré nielen uši, ale aj oči prítomných udržiavali v pozornosti. Vysokým tenorom znovu upútal dirigent, ktorému kvôli viditeľnej chorobe slabšie konkuroval Martin Prokeš. Majstrovským ovládaním hlasu v kostole so síce výbornou akustikou, ale malými rozmermi, kde by bolo každé zaváhanie výrazne počuť, si pražskí schólisti udržiavajú prím minimálne medzi európskou elitou. Bravúrne zvládnutý koncert bol v závere ocenený dlhým potleskom a standing ovation.

Matej Bartoš

Thomas Tallis & Wiliam Byrd bol názov koncertu, ktorý sa uskutočnil 11. novembra 2011 v bratislavskom Františkánskom kostole. Na koncerte v po-

daní *Bratislava Tallis Ensemble* a organistu Andreja Harinka zaznela vokálna a organová hudba anglických velikánov renesancie.

Vianočný koncert G. F. Händla – Messiah odznel 15. decembra 2011 v Seminárnom kostole sv. Antona Paduánskeho v Košiciach. Na koncerte účinkovala Lucia Knoteková (soprán), Viera Kállayová (mezzosoprán), František Biroš, Matúš Šimko (tenor), Marek Gurbaľ (bas), Zbor sv. Cecílie, Musica Florea Praha a hostia pod dirigentskou taktovkou Mareka Štyrcla.

Benefičný organový koncert sa uskutočnil v Novom evanjelickom kostole na Legionárskej ulici v Bratislave 30. decembra 2011 o 18:00 hod. Počas koncertu zazneli skladby J. S. Bacha, F. Mendelssohna-Bartholdyho, F. Peetersa, B. A. Wiedermana a O. Messiaena. Na organe hrali Vladimír Kopáč a Juraj Slovík. Výťažok z koncertu bol použitý na liečbu 3-ročného chlapca Milana Ponjigera z komunity Slovákov v Srbsku, ktorý pri tragédii stratil oboch rodičov.

Novoročný organový koncert sa uskutočnil 3. januára 2011 o 17:00 hodine v konkatedrále Sedembolestnej Panny Márie v Poprade. Ako umelec sa predstavil Vladimír Kopáčik, študent Akadémie múzických umení v Prahe, ako aj Juraj Slovík, absolvent Konzervatória v Bratislave. Zazneli skladby rôznych štýlových období od baroka po súčasnosť.

8. marca 2012 o 18:00 hodine sa v kostole Reformovanej kresťanskej cirkvi tamojšiemu publiku predstavil organista Varnus Xaver, rodák z Gemera. Interpret predstavil publiku široké spektrum skladieb v duchu: „Od Bacha k Vangelisovi!“

Sympóziu „**Výchova detí k liturgickej hudbe – nový model hudobnej výchovy**“ sa uskutočnil 31. januára 2012 v Žiline. V rámci sympózia bol prezentovaný nový model vyučovania cirkevnej hudby na základnej a strednej škole. Uskutočnila sa prednáška dvoch pozvaných učiteľov (p. Piusz Balogh O.Praem. a Csaba Kocsis) z Budapešti ako aj „liturgická ukážka“ skupinky bývalých a súčasných žiakov v rámci speváckej služby na sv. omši.

ČO BUDE:

22. januára 2012 sa koncertom českého organistu Tomáša Thona začal **15. ročník cyklu Organových koncertov pod pyramídou**. Počas cyklu organových koncertov sa predstavia interpreti v tomto poradí:

Zuzana Ferjenčíková (12. február), Stefan Schmidt z Nemecka (11. marec). Ďalej budú Organové koncerty pod pyramídou pokračovať vystúpeniami Thomasa Schmögnera (1. apríla), Piotra Rojeka (29. apríla) a Imricha Szabóa (27. mája). Priamy prenos z koncertov si môžu vychutnať aj poslucháči Slovenského rozhlasu na frekvenciách Rádia Devín.

Spevácky zbor **ADOREMUS** sa publiku predstaví sériou koncertov:

25. marca 2012, o 15.00 vo Františkánskom kostole Zvestovania Pána v Bratislave a o 19.00 v Katedrále sv. Šebastiána v Bratislave – Krasňanoch zaznejú v rámci koncertu „*Pater mi*“ pôstne spevy starých majstrov vokálnej polyfónie (Giovanni Pierlugi da Palestrina, Josquin Despréz, Tomas Luis da Victoria...) a novodobých skladateľov (Maurice Duruflé, Antonín Tučapský...).

19. mája 2012, o 19:00 vo Farskom kostole sv. Martina v Martine, odprezentujú počas *Koncertu „Musica Divina“* výber zo sakrálnej tvorby starých majstrov vokálnej polyfónie, (Giovanni Pierlugi da Palestrina, Josquin Despréz, Tomas Luis da Victoria, Ludovico da Viadana, Hans Leo Hassler, Wiliam Byrd...) – zhudobnené žalmy, hymny, motetá, spevy z kancionálu Cantus Catholici, Bratislavského notovaného misála a Košických fragmentov.

Teologická fakulta v Košiciach KU v Ružomberku usporadúva v dňoch 17. a 24. marca 2012 **V. ročník seminárov pre kantorov a organistov Košickej arcidiecézy** so začiatkom o 8:30 hod. v budove TF, Hlavná 89. Hlavnou témou seminárov bude predstavenie nových pohrebných obradov a **Organovej príručky k pohrebu**, ktorá obsahuje harmonizáciu všetkých melódií pohrebných spevov. Okrem toho semináre ponúkajú prednášky a praktické cvičenia z oblasti organovej praxe, techniky spevu a nového repertoáru liturgických spevov.

Všetci záujemcovia sa môžu prihlásiť do 9. marca 2012 na internetovej adrese organisti@ktfke.sk alebo na tel. čísle 055/ 6836 102.

Festival MUSICA SACRA 2012 v Levoči

Najbližší Levočský Festival Musica Sacra sa uskutoční v dňoch 21.- 22. júla 2012 v Chráme sv. Jakuba v Levoči. Záujemcovia organovej súťaže sa môžu hlásiť na adrese: **Inštitút Juraja Páleša PF KU v Levoči, Bottová 15, 054 01 Levoča** alebo emailom: **sekretariatjip@ku.sk**. Záujemcom podmienky súťaže budú zaslané a taktiež uverejnené aj v najbližšom časopise Adoramus Te.

SUMMARY

HYMNS ON THE HOLY TRINITY IN SELECTED SLOVAK HYMNALS RASTISLAV ADAMKO

For presentation of religious songs on the Holy Trinity the author decided for two hymnals – the first one and the latest one. The former Cantus Catholici from 1655, the latter bears the title The United Catholic Hymnal from 1937. The selection was influenced by the fact that the sources mentioned contain almost entire repertoire of songs and hymns on the Holy Trinity. In Cantus Catholici there are 5 singings marked as songs, although they have various formal structure. The troped Kyrie – Hospodine Bože Wsemohúcy (Almighty God) is a contrafact of Gregorian melody Kyrie IV również Cunctipotens genitor Deus of Bohemian provenience. The second hymn titled Ode wszech wždy požehnaná is a song the text of which is the translation of the sequence Benedicta semper sancta sit Trinitas. The third hymn O Bože Otče sweta Stworitely is also a song the text of which has its origin in Moravia The fourth singing with title O slawna Swatá Trogyce is a song of Bohemian origin. As the last hymn on the Holy Trinity appears here an old-Bohemian translation Te Deum laudamus hymn. Text and melody which is an adaptation of Gregorian melody (melody I.) preserve original psalmodic structure. These songs have their roots in baroque folk spirituality that was formed by mission homilies, folk missions and interpretation of catechism during worships and prayer gatherings.

Mikuláš Schneider-Trnavský – the editor of the JKS placed three songs in the part “On the Holy Trinity”. He took two melodies from the CC – together with changes mentioned – JKS no. 222 Bože, Otče, sveta Stvoriteľu and JKS no. 220 Ó Trojica najsvätejšia. In the third song he used text from the beginning of the 19th century. What is typical for these texts is moving the emphasis from deep theological reflection on ascetic aspect when worshipping the Holy Trinity.

In the way the dogma about the Holy Trinity is presented in religious songs various theological movements and spirituality of that period found their place. The role of religious songs on the Holy Trinity in Baroque period was to transmit the orthodox doctrine

of Catholic church. However, in the Enlightenment period their goal was to persuade the faithful that there are such doctrines of the faith that can not be fully understood by human ratio and must be accepted by the act of belief. The consequence of this act is admiration, celebration and worshipping of the God in the Trinity. **Keywords:** *Religious song, hymnbook, Secrets of the Holy Trinity, spirituality, folk devotion.*

BRIEF OUTLINE OF THE DEVELOPMENT OF RELIGIOUS SONG AND SLOVAK HYMNALS SINCE PUBLISHING THE JKS JÁN GABČO

This contribution deals with analyses of liturgy chants and songbooks since 15th century. This contribution has two parts. First part introduces the main question about liturgy chants and its source and advancement. Second part describes the development of the songbooks, autograph anthology and the printed songbooks.

Keywords: *Chant. Songbook. Hymnary. Score reproduction. Liturgy*

STARTING POINTS AND PERSPECTIVES OF LITURGICAL CHANT IN THE PRIESTS' SEMINARY IN BADÍN TOMÁŠ ŠVINGÁL

Gregorian chant is essentially a liturgical prayer, which is focused on God. Since Gregorian chant is a sung prayer primarily (musica orans), the best way to spread it is to sing it practically in Gregorian scholæ (in Latin, schola cantorum). These are naturally formed in every priests' seminary where this chant is taught and practised at Masses as far as possible. The article provides closer look at the schola cantorum in Banská Bystrica – Badín, Slovakia.

It's commendable that in the priests' seminary in Badín which attend the smallest number of seminarians in comparison with other Slovak seminaries, works this group of students to show a good example for believers. Thus there still exists a chance to let the faithful become familiar with the Gregorian chant and engage them in active participation in the chant despite its linguistic and musical difficulty. **Keywords:** *Gregorian chant, schola cantorum, tasks and mission of schola, schola cantorum of the priests' seminary in Badín, liturgical benefits of scholæ*

NEW ORGAN IN THE HOLY CROSS CHURCH IN RUŽOMBEROK ZUZANA ZAHRADNÍKOVÁ

In our latitudes the building of a new organ is still regarded to be a big rarity. To the latest acquisitions of this kind belongs a two-manual pipe organ in the Holy Cross Church in Ružomberok (The Jesuit church). The organ was built by an Austrian company Rieger which at the same time was building a new instrument in the Slovak philharmonic Concert Hall in Bratislava. Author of the disposition is Wendelin Eberle, the director of the Rieger company, the tuning and intonation of the organ was done by Ryan Albashian. The organ was consecrated at a solemn Mass by the Spiš emeritus bishop Mons. František Tondra on 22nd November 2011, on the feast of St. Cecilia – the patron saint of musicians.

MYSTICAL MUSIC OF PETR EBEN AND OLIVIER MESSIAEN AND ITS PLACE IN LITURGY LADISLAV ONDERČIN

In study Mystical music of Petr Eben and Olivier Messiaen and its place in liturgy the author writes about the significance of instrumental, especially organ, music in liturgy. He deduces this significance as well as the part of the liturgy this kind of music can be used in from the Musicam sacram directive. He applies the definitions of mystery by various authors on music that is used during the liturgy, and also explains what requirements mystical music has to meet. In the second part of the study the author focuses on two the most significant organ composers of the 20th and 21st century Olivier Messiaen and Petr Eben. He points out their life stories and experience that influenced their lives so much that they composed a great deal of works by means of which they wanted to spiritualize the world or enlighten theological truths. The author also mentions the inspiration sources for these composers – mainly Gregorian chant which goes throughout their whole composer's message. He also mentions organ works of Messiaen and Eben which are suitable for being used in liturgy.

Translated by Matej Bartoš

ARS ORGANI NITRA 2012

Priaznivci organového umenia si po roku opäť prídu na svoje. Medzinárodný organový festival ARS ORGANI NITRA otvorí svoje brány už po piatykrát v nedeľu 29. apríla v Piaristickom kostole sv. Ladislava v Nitre. Keďže tento festival oslavuje svoje prvé okrúhle výročie, dramaturgia jednotlivých koncertov bude obohatená o novinky, ktoré poskytnú poslucháčom nevšedné umelecké zážitky. Hneď na otváracom koncerte, ktorý sa bude konať v poslednú aprílovú nedeľu, sa o to postará vynikajúca slovenská organistka momentálne žijúca v Španielsku Monika Melcová, ktorá sa ako sólistka predstaví spolu s renomovaným súborom starej hudby Musica aeterna. Okrem Geminianiho *Concerta grossa in g*, Händlovho *Koncertu pre organ a orchester F Dur* a dvoch sinfónií z Bachovej kantáty *Geist und Seele wird verwirret* Piaristický kostol zaplnia i tóny sólového organu v skladbách Mendelssohna-Bartholdyho, Regra, ale i improvizácie na témy z publika.

V prvú májovú nedeľu zavíta do Nitry švajčiarska organistka Suzanne Z'Graggen, ktorá sa predstaví nitrianskemu publiku dielami starých majstrov v Evanjelickom kostole Svätého Ducha. Nórsku organovú tvorbu priblíži Nitranom nórsky organista Lars Notto Birkeland, ktorý rozozvučí trojmanuálový organ v Piaristickom kostole 13. mája.

V poradí štvrtý koncert festivalu konajúci sa v Evanjelickom kostole Svätého Ducha bude dosť netradičný. Po prvýkrát v Nitre zaznie v nedeľu 20. mája štvorročná hra na organe v podaní slovenských organistov Márie Plšekovej a Mareka Štrbáka. Záver festivalu bude patriť mladému talentovanému organistovi Marcovi Paolaccimu z južného Tirolska.

Začiatok všetkých koncertov je vždy o 19,00 hod. Viac informácií nájdete na webstránke festivalu www.organfest.sk.

PROGRAM KONCERTOV - ARS ORGANI NITRA 2012

29. apríl - 27. máj

- 29. 4. **Monika Melcová (Slovensko / Španielsko) - otvárací koncert Musica Aeterna, umelecký vedúci Peter Zajíček**
Piaristický kostol. sv. Ladislava, 19.00 hod.
- 6. 5. **Suzanne Z'Graggen (Švajčiarsko)**
Evanjelický kostol Sv. Ducha, 19.00 hod.
- 13. 5. **Lars Notto Birkeland (Nórsko)**
Piaristický kostol. sv. Ladislava, 19.00 hod.
- 20. 5. **Mária Plšeková & Marek Štrbák (Slovensko)**
Evanjelický kostol Sv. Ducha, 19.00 hod.
- 27. 5. **Marco Paolacci (Taliansko / Rakúsko)**
Piaristický kostol. sv. Ladislava, 19.00 hod.

Kurz pre organistov a kantorov v dňoch 8.-14. júla 2012

V dňoch 8.-14. júla 2012 sa v Exercičnom dome v Terchovej uskutoční kurz pre chrámových organistov a kantorov. V rámci kurzu ponúkame tieto špecializácie:

1 hra na organe - rozdelená na tri skupiny:

- základy organovej hry pre začiatočníkov,
- liturgická hra (JKS, LS),
- organová literatúra;

2 dirigovanie zboru;

3 gregoriánsky chorál.

Okrem týchto špecializácií chceme vytvoriť z účastníkov kurzu spevácky zbor, ktorý bude účinkovať na liturgických sláveniach - každodenných svätých omšiach, ranných chválach a vešperách. Zbor bude slúžiť aj ako cvičné teleso pre tých, ktorí si vyberú špecializáciu „dirigovanie zboru“. Ponúkame tiež individuálnu hlasovú výchovu. Po večeroch budú prebiehať tematické prednášky so zameraním na liturgickú hudbu a hudobnú teóriu. V súvislosti so zabezpečením kurzu prosíme záujemcov, aby si vybrali iba jednu z uvedených špecializácií. Hlasovej výchovy sa môžu zúčastniť všetci účastníci kurzu. Aby sme mohli vybrať vhodný zborový repertoár, prosíme aby ste uviedli aj hlasové zadelenie (soprán, alt, tenor, bas).

Poplatky účastníka za kurz:

- účastnícky poplatok 50,- Eur;
- stravné 6,50 Eur/deň;
- ubytovanie 7,- Eur/noc.

Prihlášky posielajte do 15. 6. 2012 na adresu:

Ústav hudobného umenia, vedy a sakrálnej hudby
Pedagogická fakulta KU
Nám. A. Hlinku 56/1
034 01 Ružomberok

alebo elektronicky:*

mail: zuzana.zahradnikova@ku.sk

mail: rastislav.adamko@ku.sk

* Prihlášku v elektronickej forme nájdete na adrese:

<http://kh-ku.webnode.sk/>

Informácie dostanete aj na tel. číslach:

044/4326842 klapka 1510, mobil: 0918 722110

PRIHLÁŠKA na Kurz pre organistov a kantorov Terchová 8.-14. júla 2012

.....
meno a priezvisko

.....
adresa

.....
telefón

.....
e-mail

Krížikom (x) označte jednu z uvedených špecializácií:

Špecializácia:

1. Hra na organe

a) základy organovej hry pre začiatočníkov

b) liturgická hra (JKS, LS)

c) organová literatúra

2. Dirigovanie zboru

3. Gregoriánsky chorál

Hlasová výchova

Hlas: soprán

alt

tenor

bas

Objednávka ubytovania:

Ne/Po	Po/Ut	Ut/St	St/Št	Št/Pa	Pa/So

Objednávka stravy:

	Nedeľa	Pondelok	Utorok	Streda	Štvrtok	Piatok	Sobota
Raňajky	☒						
Obed	☒						☒
Večera							☒